

RAPOR

TÜRKİYE'DEKİ SURİYELİLERİN EĞİTİMİNDE YOL HARİTASI FIRSATLAR VE ZORLUKLAR

İPEK COŞKUN, MÜBERRA NUR EMİN

TÜRKİYE'DEKİ
SURİYELİLERİN EĞİTİMİNDE
YOL HARİTASI
FIRSATLAR VE ZORLUKLAR

COPYRIGHT © 2016

Bu yayının tüm hakları SETA Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı'na aittir. SETA'nın izni olmaksızın yayının tümünün veya bir kısmının elektronik veya mekanik (fotokopi, kayıt ve bilgi depolama, vd.) yollarla basımı, yayını, çoğaltılması veya dağıtımı yapılamaz. Kaynak göstermek suretiyle alıntı yapılabilir.

SETA Yayınları 69
I. Baskı: 2016
ISBN: 978-605-4023-78-3

Uygulama: Hasan Suat Olgun
Baskı: Turkuvaz Matbaacılık Yayıncılık A.Ş., İstanbul

SETA | SİYASET, EKONOMİ VE TOPLUM ARAŞTIRMALARI VAKFI

Nenehatun Cd. No: 66 GOP Çankaya 06700 Ankara TÜRKİYE
Tel: +90 312 551 21 00 | Faks: +90 312 551 21 90
www.setav.org | info@setav.org | @setavakfi

SETA | İstanbul

Defterdar Mh. Savaklar Cd. Ayvansaray Kavşağı No: 41-43
Eyüp İstanbul TÜRKİYE
Tel: +90 212 395 11 00 | Faks: +90 212 395 11 11

SETA | Washington D.C.

1025 Connecticut Avenue, N.W., Suite 1106
Washington D.C., 20036 USA
Tel: 202-223-9885 | Faks: 202-223-6099
www.setadc.org | info@setadc.org | @setadc

SETA | Kahire

21 Fahmi Street Bab al Luq Abdeen Flat No: 19 Cairo EGYPT
Tel: 00202 279 56866 | 00202 279 56985 | @setakahire

TÜRKİYE'DEKİ SURİYELİLERİN EĞİTİMİNDE YOL HARİTASI FIRSATLAR VE ZORLUKLAR

İpek Coşkun, Müberra Nur Emin

Katkıda Bulunanlar
Mümine Barkçin, Hüseyin Öztürk

SETA

SIYASET, EKONOMİ VE TOPLUM ARAŞTIRMALARI VAKFI
FOUNDATION FOR POLITICAL, ECONOMIC AND SOCIAL RESEARCH
مركز الدراسات السياسية والاقتصادية والاجتماعية

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ | 7

YÖNETİCİ ÖZETİ | 9

TÜRKİYE'DEKİ SURİYELİLERİN EĞİTİMİNDE MEVCUT DURUM | 13

Suriyelilerin Eğitiminde Birinci Alternatif: Geçici Eğitim Merkezleri (GEM) | 17

Suriyelilerin Eğitiminde İkinci Alternatif: Devlet Okulları | 20

SURİYELİLERİN EĞİTİMİNDE YOL HARİTASI ARAYIŞI | 23

Hukuki ve Yasal Düzenlemelerin Belirsizliği | 25

Dil Eğitimi | 26

Bina ve Derslik Yetersizliği | 28

Okula Erişim ve Devamsızlık Sorunu | 29

GEM'lerin Geleceğindeki Belirsizlik | 31

GEM'lerin Teftiş ve İzleme Sorunu | 32

Müfredat ve Ders Kitapları | 33

Öğretmenlerin Yetiştirilmesi ve Temini | 34

Mesleki Eğitim | 38

Özel Eğitim | 39

Okul İklimine ve Eğitim Süreçlerine Uyum Sorunları | 39

DÜNYADA SURİYELİLERİN EĞİTİMİ | 41

Lübnan | 41

Ürdün | 42

Almanya | 43

GENEL DEĞERLENDİRME | 45

KAYNAKÇA | 48

SUNUŞ

2011 yılından bu yana Suriye’de şahit olduğumuz insani krizin yansımaları bütün dünyada şüphesiz farklı olmuştur. Türkiye’nin Suriye krizinde yaşadığı tecrübeye ise bütün dünya dikkat kesilmiştir. Zira halen dünyada en çok mültecinin barındığı ülke olan Türkiye, Suriye krizinde uyguladığı açık kapı politikası ile milyonlarca Suriyeli için yeni bir yaşam alanı olmuştur. Türkiye, resmi rakamlara göre 2.724.927 Suriyeliye ev sahipliği yaparak mülteci krizinde sorumluluğun büyük bir kısmını üstlenmiştir. Bu sebeple her bir Suriyeli için Türkiye’nin sorumluluğu büyüktür ve Suriyelilerin Türkiye’nin sosyal hayatına uyumu da bu bağlamda oldukça ehemmiyetlidir.

Sosyal hayata uyum noktasında kritik olan iki önemli husus istihdam ve eğitimidir. İstihdam konusunda Türkiye önemli adımlar atmış ve bu konuda hukuksal düzenlemeler yapmıştır. Bununla birlikte Suriyeli çocukların ve gençlerin Türkiye’de eğitimi konusu halen bir yol haritası arayışının olduğu hassas bir noktadır. Kısa ve uzun vadede bu arayışın temel amacı hem Türkiye hem de Suriye’nin kaderinde kayıp nesillere izin vermemek için güçlü bir duruş sergilemektir. Türkiye’de Suriyelilerin eğitimi konusunda sivil sorumluluk ortaya koyan STK’ların öncü çalışmalarının, Milli Eğitim Bakanlığının yol haritasının netleşmesinde önemli rol oynadığı açıktır. Ancak halen okul çağındaki Suriyelilerin sadece üçte birinin okullaşabilmiş olması, STK’ların kısa vadeli çözümlerinden uzun vadeli kamu politikalarına geçilmesi gerektiğini göstermektedir.

SETA Vakfı da Suriye krizinin patlak verdiği ilk yıllardan itibaren başta Türkiye’deki Suriyelilerin eğitimi olmak üzere, hukuksal durumları ve sosyal yaşama uyumları konusunda farklı çalışmalarla süreci desteklemiştir. Suriyelilerin eği-

timi noktasında ise özel bir hassasiyete sahip olan SETA Vakfı bu çalışmasında, kayıp nesillerin oluşmaması için izlenmesi gereken yol haritasına katkı sunmayı amaçlamaktadır.

Bu raporun ortaya çıkmasında birlikte çalışma yapılan SESRIC Eğitim Direktörü Sayın M. Fatih Serenli'ye ve OIC-ICHAD Türkiye Temsilcisi Sayın İbrahim Altan'a, son iki yıldır konuyla ilgili yapılan toplantı ve çalıştaylara katılarak destek sunan başta Anadolu Platformu Başkanı Sayın Turgay Aldemir'e ve STK temsilcilerine, Milli Eğitim Bakanlığı Öğretmen Yetiştirme Genel Müdürü Semih Aktekin'e ve Göç ve Acil Durum Eğitim Daire Başkanlığına teşekkür ederim. Son olarak raporun ortaya çıkmasında desteğini esirgemeyen Milli Eğitim Bakanlığı Müsteşar Yardımcısı Sayın Ercan Demirci'ye teşekkürü borç bilirim.

Burhanettin Duran
SETA Genel Koordinatörü

YÖNETİCİ ÖZETİ

- Türkiye 2.724.927 Suriyeliye ev sahipliği yapmaktadır. Bu nüfusun 254.747'si AFAD tarafından 10 ilde kurulan 25 geçici barınma merkezinde, geri kalan 2.470.190'ı ise barınma merkezleri dışında bulunmaktadır.
- Suriyelilerin uyumu bağlamında en kritik husus şüphesiz eğitimidir.
- Türkiye'de bulunan Suriyelilerin yaklaşık yarısını (1.277.018) 0-18 yaş grubu oluşturmaktadır. Türkiye'de okul çağında (5-18 yaş arası) bulunan Suriyelilerin toplam sayısı ise 912.044'tür.
- 0-4 yaş arasında bulunan ve önümüzdeki yıllarda eğitim almaya başlaması beklenen çağ nüfusu ise 364.974'tür. Bu sayı Suriyelilerin eğitiminde kısa, orta ve uzun vadeli planların yapılmasının aciliyetini göstermektedir.
- 2012 yılından bu yana Türkiye'deki Suriyelilerin eğitimine yönelik pek çok çalışma yapılsa da 311.256 Suriyeli çocuk Geçici Eğitim Merkezleri (GEM) ve devlet okullarında eğitim görmekte iken, 523.583'ü ise halen okullaşamamıştır.
- GEM ve devlet okullarında okul öncesi ve ilkokul kademelerinde erkeklerin kızlara nispeten daha fazla okullaştığı söylenebilir. Ancak ortaokul ve lise düzeyinde kız çocukları erkeklere göre daha fazla okullaşmaktadır. Bunun muhtemel sebebi erkek çocukların ailelerine ekonomik destek sağlamak için çalışmak durumunda kalmalarıdır.
- Farklı kademelerde Suriyeli öğrencilerin okullaşma oranları çeşitlilik göstermektedir. Okullaşmanın en yoğun yaşandığı kademe ilkokuldur.

- Kademeler ilerledikçe okullaşma oranının azaldığı görülmektedir. Sınıf düzeyinde ise okullaşma en çok birinci sınıf düzeyinde, en az ise 11. sınıf düzeyindedir.
- Lise kademesinde okullaşmanın az olmasında belirleyici iki faktör vardır: Birincisi erkek çocuklar aileye ekonomik destek sağlamak için çalışmak durumundadır. İkincisi ise ne yazık ki lise çağına gelen genç kızların erken evlendirilmesidir.
- Suriyelilerin eğitiminde birinci alternatif, Suriyeli öğretmenler tarafından Suriye müfredatına bağlı kalarak Arapça eğitim veren ilköğretim ve ortaöğretimi kapsayan GEM'lerdir.
- Kamp içinde ve dışında toplam 425 GEM bulunmaktadır. Kamplarda bulunan 36 GEM'de toplam 82.503 öğrenci eğitim görmekteyken, kamp dışındaki 389 GEM'de 166.399 öğrenci vardır. En çok GEM'in yer aldığı il Hatay'dır. Zira 51.267 öğrenci ile Türkiye'nin en çok Suriyeli öğrencisi olan ili de Hatay'dır.
- Kamp içindeki okul çağı nüfusun yüzde 90'dan fazlasının okullaştığı görülürken, kamp dışında bu oran yaklaşık yüzde 25'tir. Dolayısıyla kamp dışında okullaşma oranı oldukça düşüktür.
- GEM'lerde halen toplam 12.759 eğitim personeli hizmet vermektedir. GEM'lerde Suriye müfredatı olduğundan ve dersler Arapça verildiğinden personelin büyük bir kısmı Suriyeli öğretmenlerdir.
- Türkiye'deki Suriyeliler için ikinci ve daha kalıcı eğitim alternatifi, Türkçe müfredatın uygulandığı ve eğitim dilinin Türkçe olduğu Türkiye Cumhuriyeti'ne ait devlet okullarıdır. Ancak GEM'lerdeki öğrenci sayısına nazaran devlet okullarında eğitim gören Suriyelilerin sayısı oldukça azdır. Buna göre devlet okullarında 62.357 Suriyeli öğrenci eğitim alırken GEM'lerdeki öğrenci sayısı 248.902'dir.
- Suriyelilerin eğitiminde başat sorunlardan biri Suriyeliler için uygulanan hukuki ve yasal düzenlemelerin eksik ve yetersiz olmasıdır. Bu hukuki eksiklik her okulun kendine has uygulamalar koymasına sebep olmaktadır.
- Suriyeli çocukların eğitimi ve uyum süreçlerinde karşılaşılan en önemli sorun alanı dil öğrenimidir. Nitekim gerek devlet okulları gerek GEM'lerde Suriyeli çocuklara verilen Türkçe dersleri eğitici, materyal ve metodoloji eksikliğinden dolayı nitelikli düzeyde değildir.
- GEM'lerin bina ve derslik yetersizliği sorunu Suriyelilerin eğitim süreçlerindeki bir diğer önemli sorun alanıdır. Zira devlet okullarının öğleden sonra tahsis edildiği, müstakil binaya sahip GEM'ler olduğu gibi apartman dairelerinde, bodrum katlarında ya da terk edilmiş binalarda da GEM'ler bulunmaktadır.

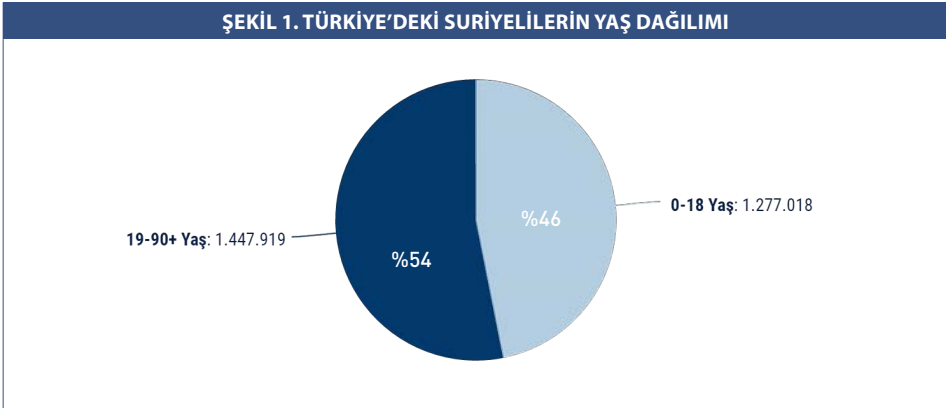
- Öğrencilerin GEM'lere devam durumu devlet okullarına kıyasla daha iyi görünmektedir. Bunun nedenleri arasında devlet okullarında dil engeli olması, çocuğun kendi yaş grubu ve kademesinde okuyamaması, Türk vatandaşı akranları tarafından dışlanma, öğretmen ve idareciler ile iletişimsizlik gibi sorunlar gösterilmiştir.
- GEM'lerde halen görev yapmakta olan yaklaşık 12 bin Suriyeli eğitim personelinin özlük haklarına ilişkin iyileştirmelerin yapılması ile birlikte bu konuda kamp içi ve kamp dışı eğitim merkezlerinde ücret politikalarının farklılaştırılmasına ihtiyaç vardır.

Dünya'da;

- Lübnan'da yaşayan Suriyelilerden okul çağında bulunan 500 bin çocuğun 250 binden fazlası okul dışı durumdadır.
- Toplam nüfusu 6,6 milyon olan Ürdün'de şu anda 1,3 milyon Suriyeli bulunmaktadır. Birleşmiş Milletler (BM) tarafından kayıt altına alınanların yaklaşık üçte biri (660 binde 226 bin) 5-17 yaş arası okul çağındaki çocuklardır. Bunların üçte birinden (80 bin) fazlası ise geçtiğimiz yıl temel eğitim almamıştır.
- Tahminlere göre Almanya'ya giden Suriyelilerin yüzde 40'ı okul çağındaki çocuklardır. Sığınmacı statüsündeki bütün Suriyeli çocukların Alman okullarına kaydolma imkanı bulunmaktadır. Ancak şu an okullaşan Suriyeli çocuk sayısına ilişkin bir veri seti henüz oluşturulmamış ya da kamuoyu ile paylaşılmamıştır.

TÜRKİYE'DEKİ SURIYELİLERİN EĞİTİMİNDE MEVCUT DURUM

2011'den bu yana Suriye'de yaşanan kriz neticesinde milyonlarca Suriyeli evini terk edip Suriye içinde veya yurt dışına göç etmek zorunda kalmıştır. Türkiye, bu süreçte izlediği açık kapı politikası ile yaşanan krizden en fazla etkilenen ülke olarak yaklaşık 3 milyon Suriyeliye ev sahipliği yapmaktadır. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün (GİGM) güncel istatistiklerine göre Türkiye'nin 10 ilinde kurulan 25 Geçici Barınma Merkezinde bulunanların sayısı 254.747 olup barınma merkezi dışında ise 2.470.190 Suriyeli bulunmaktadır. Türkiye'deki toplam Suriyeli sayısı da 2.724.927'dir. Bu nüfusun yaklaşık yarısını (1.277.018) 0-18 yaş grubu oluşturmaktadır (GİGM, 2016).

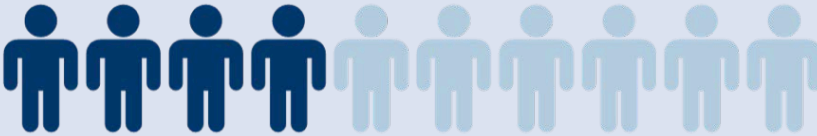
Türkiye için Suriyelilerin uyumu bağlamında en kritik husus eğitim ve istihdamdır. İstihdama yönelik hükümet tarafından 2016 yılında sağlanan çalışma

izinleri Suriyelilerin istihdam sorununun çözülmesinde önemli bir gelişme olmuştur (*Resmi Gazete*, 2016). Türkiye Suriyelilerin eğitiminde istihdamda yaşanan gelişmeler kadar standartları yakalayamamıştır. Her ne kadar 2012 yılından itibaren Suriyelilerin eğitimi ile ilgili yasal düzenlemeler yapılmış olsa da bu konuda henüz istikrarlı politikaların tam anlamıyla uygulamaya konulduğu söylenemez. 2012 yılında Suriyeli çocukların eğitimlerine yönelik izlenen politikalar, ilk etapta geri dönecekleri varsayımı üzerinden geliştirilmeye çalışılmış ve bu politikalar sadece kamp içine yönelik hazırlanmıştır. 2013 yılına gelindiğinde Suriye'deki iç savaş şiddetlenerek devam etmiş, Türkiye'deki Suriyelilerin sayısı ise günden güne artmıştır. Dolayısıyla Milli Eğitim Bakanlığı da (MEB), 26 Nisan ve 26 Eylül 2013 tarihlerinde yayımladığı genelgeler ve çeşitli faaliyetlerle Suriyelilerin eğitim sorununa ilk kez kurumsal olarak çözüm üretmeye çalışmıştır (Emin, 2016). Suriyeli nüfusun 2 milyona yaklaştığı 2014 yılında ise Türkiye'de yaşayan Suriyelilere yönelik ilk kapsamlı yasal düzenleme hazırlanarak Nisan 2014'te 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) ile yürürlüğe girmiştir. Ekim 2014'te yürürlüğe giren Geçici Koruma Yönetmeliği sayesinde Suriyeliler sağlık, eğitim ve sosyal yardım hizmetlerine erişim hakkı elde etmişlerdir (*Resmi Gazete*, 2014). Daha sonra 23 Eylül 2014 tarihinde 2014/21 sayılı Yabancılar Yönelik Eğitim-Öğretim Hizmetleri başlıklı genelge ile Suriyeli çocuklara sunulacak eğitim hizmetleri belirli bir standarda bağlanmış ve güvence altına alınmıştır (MEB, 2014). Dahası MEB'in yayımlanmış olduğu 2015-2019 Stratejik Planı'nda ilk defa mültecilerin eğitimlerine yönelik planların yer aldığı görülmektedir (MEB, 2015).

Eğitimde yaşanan tüm bu gelişmelerle birlikte halen Türkiye'de okul çağındaki Suriyelilerin eğitime katılımında arzu edilen okullaşma oranlarının yakalandığı söylenemez. MEB'in Şubat 2016 verilerine göre Türkiye'de okul çağında (5-18 yaş arası) bulunan Suriyelilerin toplam sayısı 834.833'tür.

ŞEKİL 2. MEB VERİLERİNE GÖRE TÜRKİYE'DE SURİYELİ ÇOCUKLARIN OKULLAŞMA DURUMU

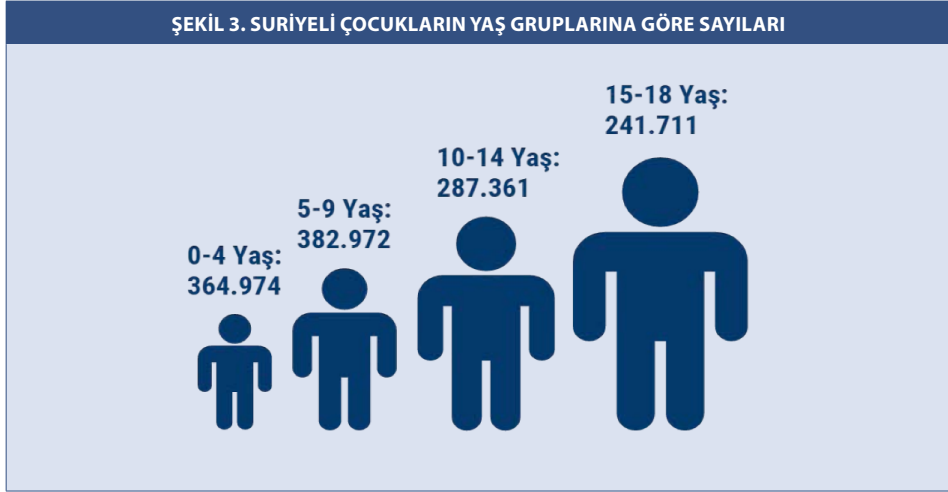
Okullaşan toplam çocuk sayısı 311.259

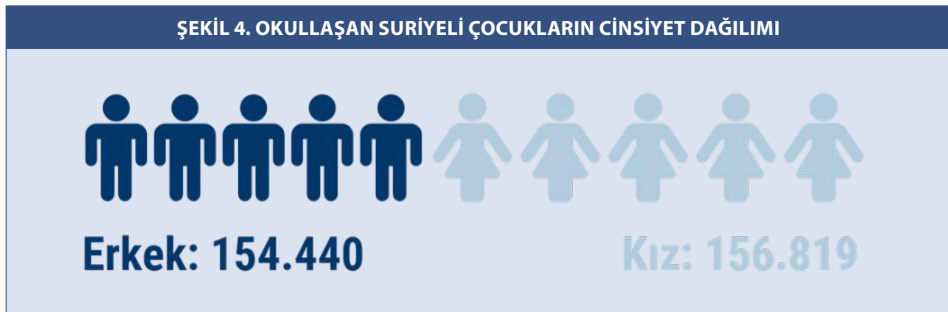
Okullaşamayan toplam çocuk sayısı 523.583

Kaynak: MEB verilerinden yararlanılarak oluşturulmuştur.

Bu kitlenin 311.256'sı Geçici Eğitim Merkezleri (GEM) ve devlet okullarında eğitim görmektedir. 523.583'ü ise halen okullaşamamıştır. Suriyelilerle ilgili GİGM'in Ağustos 2016 verilerine bakıldığında ise MEB verilerine kıyasla okul çağındaki nüfusun daha fazla olduğu görülmektedir. GİGM'e göre okul çağındaki (5-18 yaş arası) Suriyeli sayısı 912.044'tür. Bununla birlikte yine GİGM verilerine göre 0-4 yaş arasında bulunan ve önümüzdeki yıllarda eğitim almaya başlaması beklenen çağ nüfusu ise 364.974'tür (GİGM, 2016). Bu sayı Suriyelilerin eğitiminde kısa, orta ve uzun vadeli planların yapılmasının aciliyetini göstermektedir.

Türkiye'de temel eğitimde mevcut 18 milyon öğrencinin var olduğu düşünüldüğünde Suriyelilerle birlikte Milli Eğitimin kapasitesinin iki katını aşan bir sorumlulukla karşı karşıya olduğu açıktır. Dolayısıyla Suriyelilerin eğitimi noktasında yapılacak her planda Türkiyeli öğrencilerin de göz önünde bulundurulması gerekmektedir.

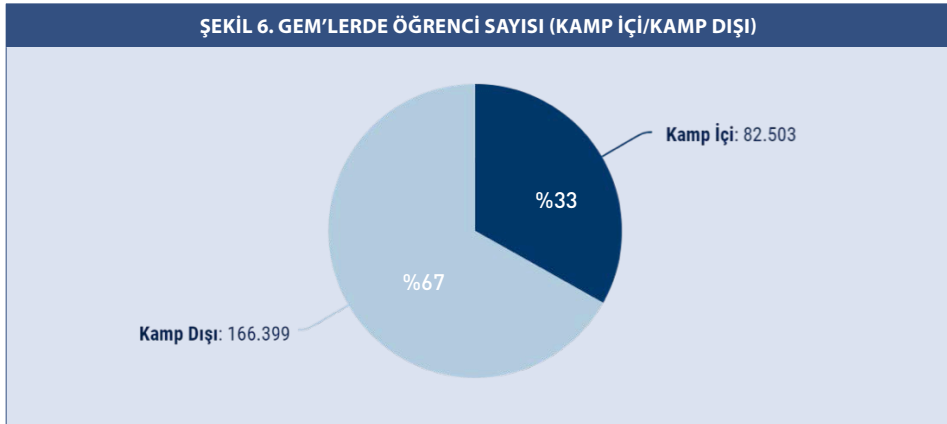
Okullaşan toplam Suriyeli sayısına bakıldığında kızların erkeklere nazaran daha çok okullaştığı görülmektedir. Okul çağındaki Suriyeli kız çocukların yüzde 36'sının okullaştığı görülürken, erkek çocukların ise yüzde 32'si okullaşabilmiştir.

Bununla birlikte hem kamp içinde hem de kamp dışında, GEM ve devlet okullarında, okul öncesi ve ilkokul kademelerinde erkeklerin kızlara nispeten daha fazla okullaştığı söylenebilir. Ancak ortaokul ve lise düzeyinde kız çocukları erkeklere göre daha fazla okullaşmaktadır. Bunun muhtemel sebebi erkek çocukların ailelerine ekonomik destek sağlamak için çalışmak durumunda kalmalarıdır.

Çeşitli kademelerde Suriyeli öğrencilerin okullaşma oranları farklılık göstermektedir. Okullaşmanın en yoğun yaşandığı kademe ilkokuldur. Kademeler ilerledikçe okullaşma oranının azaldığı görülmektedir. Sınıf düzeyinde ise okullaşma en çok birinci sınıf düzeyinde, en az ise 11. sınıf düzeyindedir. Okullaşmanın 12. sınıfta nispeten daha fazla olmasının muhtemel nedeni MEB tarafından yapılan yeterlilik sınavıdır. Bu sınav sayesinde öğrenciler GEM'lerden mezun olabilmektedirler. Lise kademesinde okullaşmanın az olmasında belirleyici iki faktör vardır: Birincisi erkek çocuklar aileye ekonomik destek sağlamak için çalışmak durumundadır. İkincisi ise ne yazık ki lise çağına gelen genç kızların erken yaşta evlendirilmesidir. Eğitime erişim önündeki diğer engeller ileriki bölümlerde daha detaylı ele alınmaktadır.

SURIYELİLERİN EĞİTİMİNDE BİRİNCİ ALTERNATİF: GEÇİCİ EĞİTİM MERKEZLERİ (GEM)

GEM okul çağındaki Suriyeli çocuklara ve gençlere yönelik hem kamplarda hem de kamp dışında faaliyet gösteren, Suriye müfredatına bağlı kalarak Arapça eğitim veren, ilköğretim ve ortaöğretimi kapsayan eğitim merkezleridir (MEB, 2014). GEM'lerin kurulmasında öncü rolü STK'lar üstlenmiştir. Krizin ilk yıllarından itibaren GEM'lerin yönetimi ve finansmanı STK'lar aracılığı ile yapılmıştır. GEM modelini dünya eğitim literatürüne Türk ve Suriyeli STK'lar dahil etmiştir. Modelin geliştirilmesinde ise başta MEB ve uluslararası kuruluşlar rol almıştır. Benzer modellerin dünyada örneğine rastlanmamaktadır.

Kaynak: MEB verilerinden yararlanılarak oluşturulmuştur.

Kamplarda bulunan 36 GEM'de toplam 82.503 öğrenci eğitim görmekteyken, kamp dışındaki 389 GEM'de 166.399 öğrenci vardır. Kamp içindeki okul çağı nüfusun yüzde 90'dan fazlasının okullaştığı görülürken, kamp dışında bu oran yaklaşık yüzde 25'tir. Bu tablo kamp dışında okula erişememiş çok büyük bir kitlenin varlığına işaret etmektedir. Ayrıca kamplarda yer alan GEM'lerde okul başına düşen öğrenci sayısı yaklaşık 2.290 iken bu sayı kamp dışındaki GEM'lerde yaklaşık 430'dur. Bu resimde kamp dışındaki GEM'lerin daha avantajlı olduğu söylenebilir ancak bu durumun temel nedeni kamp dışındaki GEM'lerin altyapı ve eğitim standartlarının yetersiz olmasıdır. Öyle ki pek çok GEM herhangi bir binanın bir katını kullanarak ya da okul standartlarına uygun olmayan binaların kiralanması ile eğitim hizmeti vermektedir. Bununla birlikte devlet okullarını öğleden sonra kullanan GEM'ler de vardır.

Kaynak: MEB verilerinden yararlanılarak oluşturulmuştur.

Türkiye genelinde 21 ilde toplam 425 GEM bulunmaktadır. Bunların 36'sı kamplarda, 389'u kamp dışında faaliyet göstermektedir. En çok GEM'in yer aldığı il Hatay'dır. Zira 51.267 öğrenci ile Türkiye'nin en çok Suriyeli öğrencisi olan ili de Hatay'dır. Bu rakamın 5.451'ini kamp içindeki, geri kalan 45.816'sını ise kamp dışındaki öğrenciler oluşturmaktadır. Hatay'ı 47.899 öğrenci ile Şanlıurfa takip etmektedir. En az öğrenci (107) sınırlarında kampın olmadığı Siirt'te bulunmaktadır.¹ Bununla birlikte Şanlıurfa'nın toplam 395 bin Suriyeli nüfusu ile Hatay'dan daha fazla Suriyeli barındırması ve şehirdeki okul çağı nüfusunun yaklaşık 134 bin olmasına rağmen sadece üçte birinin okullaşabilmesi düşündürücüdür. Ayrıca Türkiye'de Suriyelilerin okullaşamamasının ardındaki önemli nedenlerden biri de Suriyeli sayısı fazla olduğu halde GEM olmayan illerin varlığıdır. Okul çağındaki Suriyeli sayısı ile GEM'lerin illere göre dağılımında doğru orantı yoktur. Örneğin 228 Suriyelinin² yaşadığı Antalya'da bir tane GEM bulunmasına rağmen yaklaşık 14 bin Suriyelinin olduğu Şırnak'ta GEM olmaması ve devlet okullarında da hiçbir Suriyelinin bulunmaması bu orantısızlığı açıkça göstermektedir.

ŞEKİL 9. GEM'LERDE GÖREV YAPAN EĞİTİM PERSONELİ

Kaynak: MEB verilerinden yararlanılarak oluşturulmuştur.

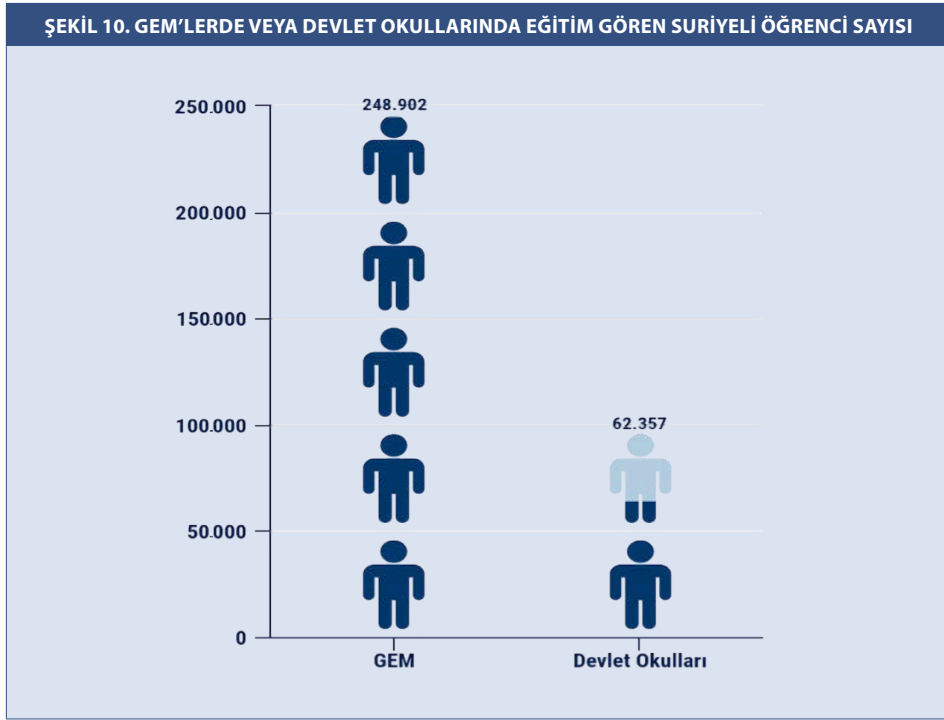
GEM'lerde halen toplam 12.759 eğitim personeli hizmet vermektedir. GEM'lerde Suriye müfredatı olduğundan ve dersler Arapça verildiğinden personelin büyük bir kısmı Suriyeli öğretmenlerdir. GEM'lerde verilen haftada 5 saatlik Türkçe dersi için Türk öğretmenler okullarda görev almaktadır. Ayrıca GEM'lerin yönetiminde de bir Suriyeli yöneticinin yanında bir Türk yönetici bulunmaktadır (Emin, 2016).

1. Veriler MEB ile yapılan görüşmelerden elde edilmiştir.

2. GİGM, 2016 verilerine göre.

SURIYELİLERİN EĞİTİMİNDE İKİNCİ ALTERNATİF: DEVLET OKULLARI

Türkiye'deki Suriyeliler için ikinci eğitim alternatifi Türkçe müfredatın uygulandığı ve eğitim dilinin Türkçe olduğu Türkiye Cumhuriyeti'ne ait devlet okullarıdır. Ancak GEM'lerdeki öğrenci sayısına nazaran devlet okullarında eğitim gören Suriyelilerin sayısı oldukça azdır. Buna göre devlet okullarında 62.357 Suriyeli öğrenci eğitim alırken GEM'lerdeki öğrenci sayısı 248.902'dir.

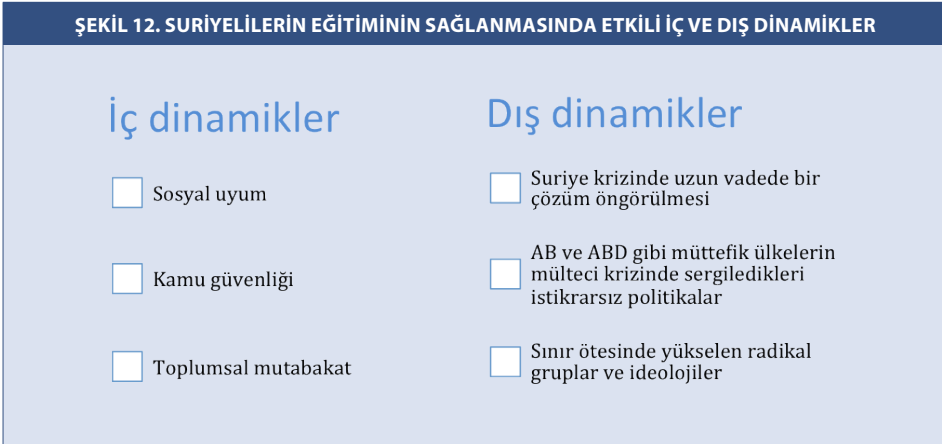
Yani Türkiye'de okulaşan her beş Suriyeli çocuktan dördü GEM'i tercih ederken yalnızca biri devlet okullarına gitmektedir. Bu durumun temel nedenlerinden biri, Türkiye'ye sığınan Suriyelilerin kısa sürede ülkelerine geri döneceği varsayımı ile Suriyelilerin eğitiminin, devlet okullarından ziyade kendi müfredatları ve öğretmenleri ile eğitim görebildikleri GEM'lere bırakılmasıdır. Suriye krizinin uluslararası konjonktürden dolayı uzaması nedeniyle Türkiye'deki Suriyelilerin daha uzun vadede Türkiye'de kalacağı netleşince, MEB 2014 yılından itibaren devlet okullarının kapılarını Suriyelilere açmıştır.

Diğer neden ise Suriyeli öğrencilerin, bilhassa uzun süre eğitim dışında kalmış ara sınıf düzeyindeki çocukların dil engeli nedeniyle devlet okullarından ziyade GEM'leri tercih etmiş olmalarıdır. Devam eden kaos ve henüz sona ermesi mümkün gözükmeyen savaş nedeniyle Suriyelilerin uzun süre daha Türkiye'de

SURİYELİLERİN EĞİTİMİNDE YOL HARİTASI ARAYIŞI

2011'den bu yana Suriye'de yaşanan insani krizin geldiği bugünkü noktada Türkiye ortaya koyduğu politikalar bağlamında ulusal ve uluslararası kamuoyundan takdir kazanmıştır (Hoffman ve Samuk, 2016; Kanat ve Üstün, 2015; Theirworld ve A World at School, 2015). Türkiye'nin Suriyelilerin sosyal uyumu için asli tutumu, Suriyelilerin Türkiye'de daha müreffeh yaşam standartlarına erişmeleri açısından sosyal uyumun ehemmiyetidir. Bununla birlikte Türkiye için yaklaşık 3 milyon Suriyelinin sosyal uyumu adına çalışmalar yapmak elbette Suriyeli göçü alan pek çok ülkede olduğu gibi kolay olmamıştır ve bu konuda halen üzerinde çalışılması gereken çok fazla alan vardır. Eğitim kısa ve uzun vadede bu alanların başında gelmektedir. Suriyelilerin eğitimi noktasında Türkiye'yi sorumlu kılan hem iç hem de dış dinamiklerin varlığından bahsedilebilir (Şekil 12).

ŞEKİL 12. SURİYELİLERİN EĞİTİMİNİN SAĞLANMASINDA ETKİLİ İÇ VE DIŞ DİNAMİKLER

Suriye krizinde uluslararası aktörlerin Suriye'nin geleceğine yönelik ortaya koyduğu politikalar halen krizin kısa vadede aşılacağı sinyalini vermemektedir. Ayrıca kriz kısa vadede çözülsün bile Suriye'nin yeniden inşasının zaman alacağı da kesindir. Bununla birlikte müttefik ülkelerin mülteci krizinde sergiledikleri istikrarsız tutumlar ve sınır ötesinde yükselen PYD/YPG, DAİŞ gibi etnik ve dini radikal grupların varlığı Türkiye'nin Suriyelilerin uyum politikaları ve eğitimi noktasında daha kararlı adımlar atmasında belirleyici dış dinamiklerdir. Benzer şekilde sosyal uyumun sağlanarak Türkiye'deki Suriyeliler noktasında toplumsal mutabakata varılması ve Suriyeli çocuklar ve gençlerin kamu güvenliğini olumsuz etkileyecek her türlü eğilimden uzak tutulması için eğitimde öncelikli alan olarak sürdürülebilir bir yol haritasına ihtiyaç duyulmaktadır.

SETA Vakfı Suriye krizinin ortaya çıktığı ilk yıllardan itibaren Türkiye'ye gelen Suriyelilerin sosyal uyumu ve eğitimi noktasında ilgili paydaşlarla yakın temas halinde çalışmalar yürütmüştür. Özellikle son 3 yıldır gerek kamp içi ve kamp dışı gözlemler, ziyaretler ve görüşmelerle gerekse bu konuda yapılan çalıştaylar ve toplantılarla süreci yakından takip etmiş, uzun vadede sürdürülebilir politikaların geliştirilmesi için kamuoyunu ve politika yapıcılarını bilgilendirmiştir.

Son iki yılda yapılan saha gözlemlerinin ve bu konuda SETA öncülüğünde gerçekleştirilen toplantı ve çalıştayların bir derlemesi ve değerlendirmesi mahiyetinde olan bu rapor, Türkiye'nin Suriyelilerin eğitiminde izlemesi gereken yol haritası arayışına katkı sunmayı hedeflemektedir. Sürecin ve mevcut durumun değerlendirilmesi için en güncel faaliyet ise 1-2 Haziran 2016 tarihinde zengin katılımcı profili ile SETA İstanbul'da SETA, SESRIC ve OIC işbirliğinde Suriye ve Türkiye menşeli STK'lar ile yapılan çalıştaylar olmuştur. İki günlük çalıştay serisinde, ilk gün Türkiye STK'ları ile ikinci gün de Suriyeli STK'larla bir araya gelinerek SETA Vakfı'nın Suriyelilerin eğitimi konusunda derlediği konu başlıkları çerçevesinde gün boyu çalışmalar yapılmıştır.

Mevcut durumda Suriyeli çocukların eğitimi için iki model bulunmaktadır. Birincisi ulusal ve uluslararası STK'lar ile yapılan protokollerle açılan GEM'ler, ikincisi ise devlet okullarıdır. Dolayısıyla Suriyeli çocukların eğitimi; müfredat ve dil, öğretmen temini ve yetiştirilmesi, okul iklimine ve eğitim sürecine uyum sorunları da bu iki model ve dahası bu iki modelin de bulunduğu bölge, il ve ilçelere göre farklılaşmaktadır. Aşağıda verilen ve bu çerçevede çalıştaylarda tartışılan sorunlar ve bunlara getirilen önerilerin Türkiye'nin Suriyelilerin eğitiminde izleyeceği yol haritasına ışık tutması beklenmektedir.

HUKUKİ VE YASAL DÜZENLEMELERİN BELİRSİZLİĞİ

Dile getirilen başat sorunlardan biri Suriyeliler için uygulanan hukuki ve yasal düzenlemelerin eksik ve yetersiz olmasıdır. Bu hukuki eksiklik her okulun kendine has uygulamalar koymasına sebep olmaktadır. Örneğin bazı okullar Suriyeli öğrencileri birinci sınıfa kaydetmek konusunda ikircikli tutum sergileyebilmektedir. Bunun yanı sıra bazı GEM'lerin bina kirası, öğretmen maaşı ve öğrencilerin kırtasiye giderlerini karşılayabilmek için öğrencilerden aylık/yıllık katkı payları alması noktasında da halen hukuki bir dayanak ve standart mevcut değildir. Dolayısıyla sıklıkla keyfi uygulamalar ortaya çıkabilmektedir. Doğal olarak bu keyfîlik Suriyeli aileler için bir külfet oluşturmakta ve çocuklarını okula göndermede engel teşkil etmektedir. Dahası ücret konusunda da bir hukuki düzenleme olmadığı için ücret alan bir okul, ulusal ya da uluslararası kurumlardan ayrıca destek alabilmek için kendini ücretsizmiş gibi gösterilebilmektedir. Buna ek olarak hem Türkiye hem Suriye menşeli STK temsilcileri GEM'lerde hukuki zemin eksikliği nedeniyle rüşvet ve torpil gibi yasa dışı durumların yaşandığını belirtmişlerdir. Hukuki düzenlemelerin eksikliği, GEM yöneticileri ve öğretmenlerinin görev tanımlarının net bir şekilde yapılmasına engel olmaktadır. Bu da eğitim süreçlerinin aksamasına sebep olmakta, sağlıklı iş birliklerinin kurulmasında zorluk oluşturmaktadır. Hukuki zeminin geliştirilmesi ve güçlendirilmesi bağlamında çalıştaylarda katılımcıların sıklıkla dillendirdiği öneriler aşağıda sıralanmıştır.

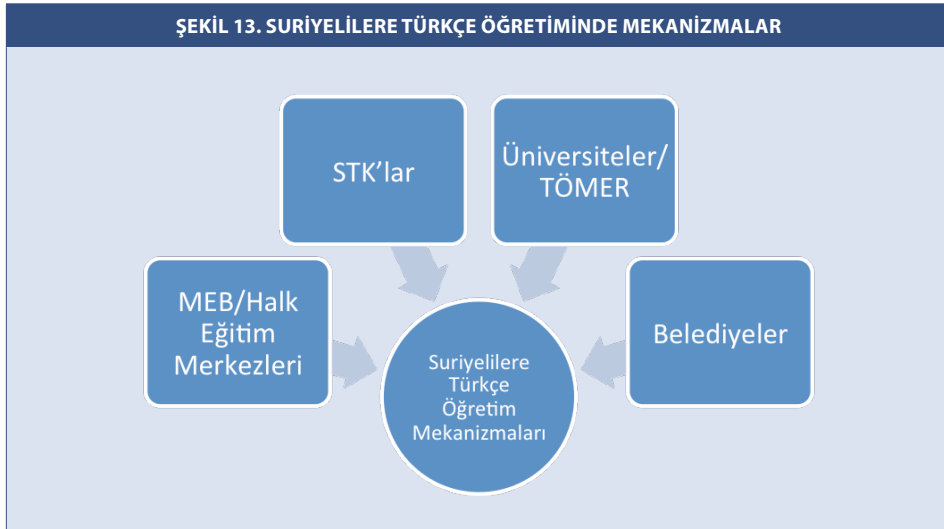
Öneriler

- Hukuki düzenlemelerin eksikliğini giderilmesi ve iyi sonuçlara ulaşılabilmesi için ortak/standart bir uygulamada mutabık kalınması gerekmektedir. Bunun için Suriyelilerin de içinde bulunduğu istişare mekanizmaları kurulmalıdır.
- Türkiye'deki Suriyelilerin statüsünü belirleyen 22.10.2014 tarihli Geçici Koruma Yönetmeliğinin güncellenerek kapsamının genişletilmesi gerekmektedir.
- Suriyeli öğrencilerin yüzde 80'inin tercih ettiği GEM'lerin hukuki standartları belirlenmeli ve bütün GEM'ler de bu standartlara mutabık kalmalıdır.
- Suriyelilerin eğitiminde hizmet eden koordinatör, müdür ve öğretmenlerin iş tanımları ve iş bölümleri iyi yapılmalıdır.
- Yapılan ya da yapılacak olan her türlü hukuki düzenleme ile ilgili hem Türkiye vatandaşlarını hem de Suriyelileri doğru şekilde bilgilendirecek iletişim kanallarının sayısının artırılması ve bu konuda ortaya çıkabilecek yanlış anlaşılmaların önüne geçilmesi gerekmektedir.
- Son olarak sürecin en önemli aktörlerinden biri olan yerel yönetimler için; Suriyeliler adına yapılan harcamalarda kaynak gösterilmesi, Suriyelilere yönelik okullar için bina tahsis edilmesi ve bu kişilere yardım ve hizmet sunulması gibi konularda yasal düzenleme yapılmalıdır.

DİL EĞİTİMİ

Suriyeli çocukların eğitiminde ve uyum süreçlerinde karşılaşılan en önemli sorun alanı dil öğrenimidir. Nitekim gerek devlet okulları gerekse GEM'lerde Suriyeli çocuklara verilen Türkçe derslerinin eğitici, materyal ve metodoloji eksikliğinden dolayı nitelikli yapılamadığı vurgulanmıştır. MEB'in görevlendirdiği öğretmenlerin yabancılara Türkçe öğretme konusunda yeterli formasyona sahip olmaması bu sorunun temel unsurlarındandır. Devlet okullarında sınıf öğretmenleri çocuklara Türkçe okuma-yazma öğretse bile anlama ve kavrama noktasında öğrencilerin zayıf kaldıklarını ifade etmişlerdir.⁴

Devlet okullarında dil engeli veliler için de büyük bir sorun teşkil etmektedir. Veliler dil engeli nedeniyle okul idaresi ve öğretmenler ile iletişime geçmekte zorlanmaktadır. Bu da velinin eğitim süreçlerine desteğini zayıflatmaktadır. Bazı okullarda halk eğitim merkezleri aracılığı ile velilere yönelik Türkçe kursları düzenlendiği ve bunun faydalı olduğu ancak yeterli düzeyde ve nitelikte olmadığı belirtilmiştir. Bununla birlikte yaklaşık 3 milyon Suriyelinin bulunduğu Türkiye'de Türkçe öğrenim kurslarına katılan Suriyelilerin sayısı 100 bini bile bulmamaktadır.⁵

Türkiye'de MEB'e bağlı halk eğitim merkezleri, STK'lar, belediyeler, üniversiteler ve TÖMER aracılığı ile yabancılara yönelik dil eğitimi verilmektedir. TÖMER'de ağırlıklı olarak üniversite düzeyinde dil eğitimi sunulduğu için temel eğitim seviyesindeki çocuklara yönelik dil eğitimi materyalleri ve insan kaynağı

4. Ankara, Şanlıurfa ve Kilis'te devlet okulunda yapılan öğretmen görüşmeleri.

5. MEB temsilcisi ile yapılan görüşme.

yoktur. Ayrıca sosyoekonomik durumu zayıf olan Suriyeliler için de TÖMER'de dil öğrenimi maddi gerekçeler nedeniyle tercih edilmemektedir. STK'ların vermiş olduğu dil eğitimlerinde ise her ne kadar eğitimi verecek insan kaynağı temin edilse de materyal krizi yaşanmaktadır. Bu konuda çok daha fazla inisiyatif alması beklenen üniversiteler, Suriyeliler için dil eğitim merkezlerini hizmete sokma konusunda daha aktif olmalıdır.

Dil öğretiminde bir diğer önemli sorun alanı ilgili kurum ve kuruluşlar arasında koordinasyon ve standart program eksikliği ve bu nedenle dil eğitiminin yeterli ve nitelikli düzeyde verilememesidir. Bununla birlikte yaklaşık 40 ülkede faaliyet gösteren ve yabancılara Türk dili ve kültürünün öğretilmesi amacıyla kurulmuş olan Yunus Emre Enstitüsü'nün Türkiye'deki Suriyelilere yönelik dil eğitimi konusunda aktif rol alamaması bu alandaki en büyük eksikliklerdendir. Aslında ilköğretim düzeyine kadar yabancılara Türkçe öğretim materyalleri hazırlamış olan Yunus Emre Enstitüsü'nün kuruluş mevzuatı yeniden gözden geçirilerek bu alanda beşeri ve finansal kaynaklarının güçlendirilmesi Suriyelilerin dil eğitiminde yaşanan boşluğu büyük ölçüde dolduracaktır.

Suriyeli ailelerin Türkçe öğreniminde mütereddit bir tutum geliştirmesinin arkasında yatan en temel husus ise Türkçe öğrenen çocuklarının anadilleri olan Arapçayı unutacağına varsayılmasıdır. Bu konuda çalıştayda bulunan ve aynı zamanda veli de olan Suriyeli STK temsilcileri kaygılarından dolayı Suriyeli öğrencilerin ve ailelerin devlet okulları yerine GEM'leri tercih ettiklerini vurgulamıştır. Suriyeli STK'lar Arapçanın öğrenilmesindeki zorluğa işaret ederek çocukların öncelikle Arapçayı öğrenmeleri gerektiği, aksi takdirde ilköğretim ve ortaokuldan sonra Arapçayı öğrenmelerinin oldukça güç olduğunu belirtmiştir. Dolayısıyla devlet okullarında Arapçanın da olduğu melez bir model talep etmektedirler. Dil öğrenimi konusunda sunulan öneriler aşağıdaki gibidir.

Öneriler

- Devlet okullarındaki Suriyeli öğrenciler okula başlamadan önce yaz aylarında veya dönem içerisinde 6 ay/1 sene dil eğitimi ve okula hazırlık eğitiminden geçmeli, daha sonra kademelerine göre eğitim sürecine dahil edilmelidir.
- Hazırlık sürecinin yeterli olmaması durumunda ise hafta sonlarında veya okul çıkışlarında Türkçe dil eğitimi almaları sağlanmalıdır.
- Benzer şekilde ABD gibi yoğun göç alan ülkelerin dil öğrenimi hususunda yaşadıkları tecrübelerin ve izlemiş olduğu metodolojilerin (ESL vb.) Türkiye için uygulanabilirliğinin incelenmesi gereklidir.
- Türkçe dil eğitimi verecek kişilerin Yunus Emre Enstitüsü veya TÖMER gibi yabancılara Türkçe eğitiminde uzman yetiştiren kurumlar tarafından eğitim almaları sağlanmalıdır.

- MEB dil öğreniminde standartları belirlemeli, bu standartlara uygun mekan ve eğitmen tahsis edilmeli ve program belirleyen STK'ların verdiği dil eğitimi milli eğitimin okullarında geçerli kabul edilmelidir.
- Türkçe eğitim materyalleri ve metodolojisi dil öğreniminde etkili olan kur sistemine göre hazırlanmalıdır.
- İlkokul çağına yönelik Türkçe öğretim materyallerinin sayısı artırılmalıdır.
- Hazırlanan materyallerin okullara ve diğer dil eğitim merkezlerine ücretsiz ya da cüzi bir ücret karşılığında dağıtılması sağlanmalıdır.
- Yaygın eğitim kapsamında MEB, yerel yönetimler ve STK'lar tarafından yetişkinlere yönelik dil kurslarının hem niceliği hem niteliği artırılmalıdır.
- Dil eğitimi için kitle iletişim araçları, radyo ve TV kanallarından faydalanılmalıdır.
- Dil öğrenim merkezleri için yerel yönetimler, Gençlik ve Spor Bakanlığı gibi kurumların kamp merkezleri kullanılabilir.
- STK'lar dil eğitimlerinin duyurulması ve Suriyelilerin bu eğitimlere katılmaya teşvik edilmesi noktasında katkı sunmalıdır.

BİNA VE DERSLİK YETERSİZLİĞİ

GEM'lerin bina ve derslik yetersizliği sorunu Suriyelilerin eğitim süreçlerindeki bir diğer önemli sorun alanıdır. Zira devlet okullarının öğleden sonra tahsis edildiği, müstakil binaya sahip GEM'ler olduğu gibi apartman dairelerinde, bodrum katlarında ya da terk edilmiş binalarda da GEM'ler bulunmaktadır. Dahası çocuklar ders dışındaki zamanlarını sokak aralarında veya çatı katlarında geçirebilmektedir. Dolayısıyla bu durum çocuklar için sağlıklı bir eğitim öğretim ortamı oluşturulamadığını göstermektedir. Ayrıca bina ve derslik yetersizliği GEM'leri Suriyeli öğrencilerden aylık/yıllık katkı payı ücreti almak zorunda bırakmaktadır. Bu da zaten sosyoekonomik durumları oldukça düşük olan aileler için bir külfet oluşturmakta ve çocuklarını okula göndermede engel teşkil etmektedir.

Bununla birlikte hükümetin ikili eğitim yapmakta olan devlet okullarının kısa süre içerisinde tam zamanlıya dönüşmeleri için çalışmaları sürmektedir. Haliyle devlet okullarında öğleden sonra eğitim verilen GEM'lerin bu okullarda eğitim hizmeti sunması da zorlaşacaktır. Bu nedenle GEM'ler için bina ve derslik sorununun önümüzdeki dönemlerde daha da artması beklenmektedir. Bunun yanında MEB Temel Eğitim Genel Müdürlüğü tarafından yayımlanan Suriyelilerin eğitimi ile ilgili yol haritasında önümüzdeki eğitim öğretim yılından itibaren anaokulu ve birinci sınıf kademesindeki Suriyeli çocukların Türkçe müfredatlı eğitime geçişi planlanmaktadır. Bunun için fiziki kapasitesi uygun olan GEM'lerde yeni ilkokullar açılması, uygun olmayanlarda ise en yakın devlet okulu ile ilişkilendirilmiş sınıflar oluşturulması hedeflenmektedir (MEB, 2016). Bu karar da MEB'in Suriye-

lilerin eğitimi için daha fazla dersliğe ihtiyacı olduğunu, önümüzdeki dönemlerde fiziki kapasite ile ilgili sorunların daha da gün yüzüne çıkacağını göstermektedir. Bina ve derslik yetersizliğinin giderilmesi için çalıştaylarda ve görüşmelerde öne çıkan öneriler aşağıdaki gibidir.

Öneriler

- Mevcut GEM'lerin Türkiye'de okul standartlarına uygunluğu tespit edilerek öğrenciler ve okul personeli için hayati tehlike oluşturan ve standartları çok düşük olan binalara sahip GEM'lerin kapatılması, buradaki öğrencilerin uygun GEM ve devlet okullarına geçişinin sağlanması gerekmektedir. Bu uygulama okullaşmayı olumsuz etkilemeyecek bir şekilde hayata geçirilmelidir.
- Okul çağındaki Suriyelilerin nüfus yoğunluğuna göre bir ihtiyaç analizi yapılarak özellikle bu sayının fazla olduğu ancak okula erişim noktasında sorunların yaşandığı başta Şanlıurfa, Gaziantep ve İstanbul illeri olmak üzere bina ve derslik sayılarının artırılması gerekmektedir.
- Bina ve derslik ihtiyacının giderilmesi için bazı kültür merkezleri ve vakıf binaları kullanılabilir.
- Kilis, Şanlıurfa gibi şehir merkezlerinde imara açık arazilerin yetersiz olduğu illerde şehir çıkışına yakın noktalarda okul ve yurtlar yapılmalıdır.
- Suriyelilerin ilgi gösterdiği imam hatip ortaokulları ve liselerinde fiziki kapasitenin güçlendirilmesi gerekmektedir.

OKULA ERİŞİM VE DEVAMSIZLIK SORUNU

Şu anda 248.902 Suriyeli çocuk Arapça eğitim verilen Suriye müfredatının işlendiği GEM'lerde eğitim görmekte iken 62.357 Suriyeli çocuk ise Türk akranları ile birlikte devlet okullarında eğitim görmektedir. Çalışmaya katılan STK'lar, GEM'lerin Suriyeli veliler için öncelikle tercih sebebi olduğunu ifade etmekte, devlet okullarının tercih edilmesindeki temel nedeni ise yakın mesafede GEM olmaması ile açıklamaktadırlar. Bunun yanı sıra STK'lar ve görüşme yapılan GEM'lerden edinilen bilgiye göre Suriyelilere eğitim veren devlet okullarına kıyasla GEM'lere devam durumu daha iyi görünmektedir.⁶ Bunun nedenleri arasında devlet okullarında dil engeli olması, çocuğun kendi yaş grubu ve kademesinde okuyamaması, Türk vatandaşı akranları tarafından dışlanma, öğretmen ve idareciler ile iletişimsizlik gibi sorunlar gösterilmiştir.

Bu sorunlar kısa vadede aşılması muhtemel sorunlarken okula erişimin önünde aşılması zor iki büyük engel bulunmaktadır: Birincisi ailelerin düşük

6. Devamlılıkla ilgili MEB'den veri setine ulaşılamamıştır. Bu bilgi görüşme yapılan GEM ve devlet okulu yöneticilerinin yanı sıra GEM'lerin finansmanını sağlayan STK'lar tarafından sıklıkla dile getirilmektedir.

sosyoekonomik durumları nedeniyle erkek çocuklarını okutmayıp çalıştırmaları, ikincisi de kız çocuklarını –bilhassa 13 yaş ve üzeri– geleneksel kodlarla okutmamaları, dahası erken yaşta evlendirmeleridir. Bu iki sorunun kısa vadede çözümü zor görünmektedir. Yerel yönetimler ve STK'lar tarafından hayata geçirilecek sosyal programlarla bu sorunların nispeten çözüme kavuşacağı ifade edilebilir. Ayrıca STK'lara ve Suriyeli velilere göre devlet okullarında karma eğitimin olması kız çocukları olan Suriyeli aileler için bir diğer tercih edilmeme sebebidir.⁷

Bu sorunların yanı sıra okula erişimi sağlamış ancak sık sık devamsızlık yapan öğrencilerin takibi ve velilerle irtibat noktasında Bakanlığın yaşadığı en büyük sorun ailelerin ikametlerindeki sirkülasyondur.⁸ Ailelere ulaşmak ve çocuklarının devamsızlık durumlarını bildirmek bazı okullar için neredeyse imkansız hale gelmiştir. Ulaşım konusundaki zorluklar eğitime erişimi engelleyen diğer bir etkidir. Bilhassa maddi durumu yetersiz aileler ulaşımaya kaynak ayıramamakta ve bu nedenle de çocuğunu okula göndermemektedir. Devlet okullarının öğleden sonra tahsis edildiği GEM'lerde derslerin geç bitmesi sebebiyle çocuklarının geç saatte toplu taşıma araçlarına binmesini istemeyen veliler için ulaşım bir güvenlik sorunu olarak görülmektedir. Dolayısıyla veliler güvenlik tedbiri nedeniyle çocuklarını okula göndermek istemeyebilmektedir. Okula erişim ve devamsızlık sorununa yönelik yol haritasında ön plana çıkan öneriler ise aşağıdaki gibidir.

Öneriler

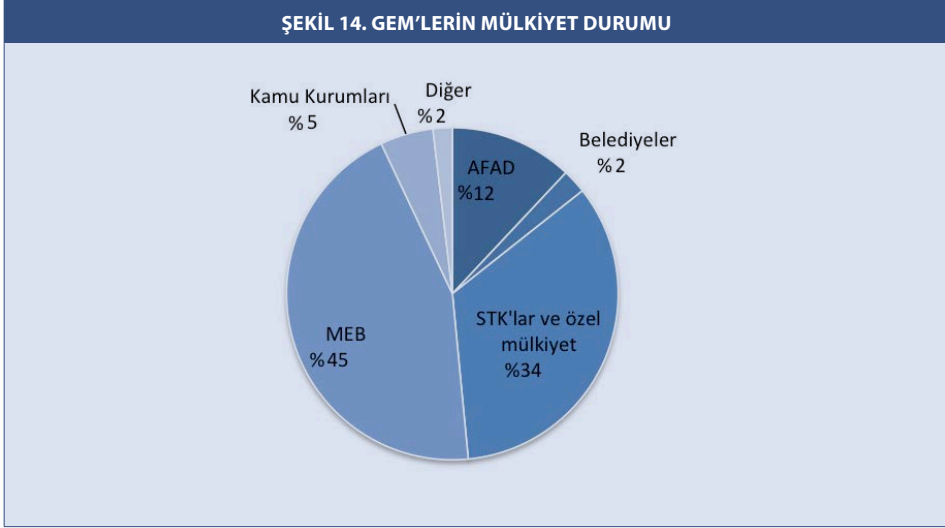
- Suriyeli ailelere yapılan sosyal yardımlar, çocuklarının eğitimi ile ilişkilendirilmelidir. Yapılacak sosyal yardımlarda ailelerin okul çağındaki çocuklarını okula göndermeleri ve devam etmelerini sağlamaları şart koşulabilir. Örneğin AFAD kartının verilmesinde ailenin okul çağındaki çocuklarını okula göndermesi zorunlu tutulabilir.
- MEB Suriyelilerin okula erişim ve devamlılık verilerini düzenli olarak kamuoyu ile paylaşmalıdır. Geliştirilecek sosyal politikalar açısından bu veriler önem taşımaktadır. Karma eğitim konusunda Suriyeli ailelerin hassasiyeti Bakanlık tarafından dikkate alınmalıdır.
- Okullara ulaşımın sağlanması için belediyeler Suriyeli öğrencilere ücretsiz veya indirimli kartlar verebilir.
- Ailelerine maddi destek sunmak amacıyla çalışmak zorunda kalan bilhassa lise çağındaki çocuklar için hem çalışıp hem de okumalarını kolaylaştıracak uzaktan eğitim/açık öğretim gibi sistemlerin geliştirilmesi gerekmektedir.

7. Bu bilgi Ankara, Şanlıurfa, Kilis gibi illerde Suriyeli velilerle yapılan görüşmelerden elde edilmiştir.

8. MEB temsilcisi ile görüşme.

GEM'LERİN GELECEĞİNDEKİ BELİRSİZLİK

GEM'ler mülkiyeti ve finansmanı bağlamında farklı kurum ve kuruluşların desteği ile eğitim hizmetleri vermektedir. MEB verilerine göre Türkiye'deki GEM'lerin yüzde 45'i MEB'e ait binalarda eğitim faaliyeti sürdürürken, yüzde 34'ü STK'lara ait ve özel mülkiyet olan binalarda çalışmalarına devam etmektedir. Kamp içindeki GEM'lerin ise mülkiyetinin tamamı AFAD'ındır.

Ortaya çıkan tabloda GEM'lerin mülkiyeti ve finansmanı bağlamında çoklu bir yapının söz konusu olduğu ifade edilebilir. Bu durum GEM'ler açısından hem bir avantaj olarak değerlendirilirken hem de sürecin yönetimi bağlamında çok sesliliğin getirdiği bir dezavantajlı durumdan bahsedilebilir. Ayrıca GEM'lerin sürdürülebilirliği STK ya da diğer kuruluşların sunduğu mülkiyet ve finansman desteğine bağlıdır. Yani GEM sahibi kuruluşun finans konusunda sorun yaşaması GEM'in kapatılmasına, dahası öğrencilerin açıkta kalmasına sebep olabilir. Nitekim GEM'lerde yapılan görüşmelerde ve çalıştay serilerinde GEM'lere finansal destek sağlayan Suriyeli ve Türk STK'lar, GEM'lerin geleceği ile ilgili belirsizliğin eğitim merkezlerinin geliştirilmesini ve uzun vadede planlar yapılmasını engellediğini ifade etmiştir. Hatta zaman zaman orta vadede GEM'lerin kapatılacağı hakkında ortaya atılan haberlerin öğretmen ve öğrencilerin performansını olumsuz etkilediği ifade edilmiştir. Bu endişe nedeniyle yeni GEM'lerin açılması konusunda da tereddüt duyduklarını belirtmişlerdir. MEB'le yapılan görüşmelerde de uzun vadede GEM'lerin sürdürülebilir olmadığı ve bu nedenle kapatılma ihtimalinin söz konusu olduğu beyan edilmiştir.⁹ Ancak cüzi bir ücret ile çalışan

9. MEB temsilcisi ile görüşme.

Suriyeli öğretmenlerin GEM'lerin kapatılması durumunda işsiz kalma riski söz konusudur. Bununla birlikte Suriye menşeli STK'lar GEM'lerin Suriyeli çocuklar için oldukça önemli olduğunu ve bu merkezlerin bir anda kapatılması durumunda devlet okullarının bu çocukların eğitim ihtiyacını karşılayamayacağını ifade etmişlerdir. GEM'lerin geleceği ile ilgili sunulan öneriler aşağıda sıralanmıştır.

Öneriler

- GEM'ler ile ilgili belirsizliğin giderilmesi, kesin kararlar alınmadan kapatılacağına dair spekülasyonların yapılmaması önemlidir.
- GEM'lerin kapatılması ile ilgili işletilecek ajandanın çok uzun vadede ve tedrici olması gerekmektedir.
- Devlet okullarının kapasiteleri geliştirilmeden GEM'lerin kapatılması ile ilgili herhangi bir süreç işletilmemelidir.
- Özellikle fiziksel altyapı ve insan kaynağı bağlamında GEM'lere yönelik MEB'in okul standartlarına uygun ayrı bir etüt çalışması yapılmalıdır.

GEM'LERİN TEFTİŞ VE İZLEME SORUNU

GEM'lerde teftiş ve izlemenin yapılmadığı, yapılan teftişlerin de sadece evrakların tespit ve kontrolüne ilişkin olduğu, GEM'lerdeki eğitim sürecine, öğretmenlere, bina yeterliliğine ilişkin denetlemenin yapılmadığı, çalışmaya katılan STK'lar ve görüşme yapılan GEM yöneticileri tarafından dile getirilmiştir. Esasında MEB'in genel olarak teftiş mekanizmalarındaki yetersizlikler GEM'ler için de görünür olmuştur. Zira devlet okullarında da teftiş ve izleme daha çok resmi evrakların takibi temelli yapılmıştır. Eğitimin kalitesini izleyen denetleme mekanizmaları devlet okulları için de zayıftır. Ancak GEM'lerin hem Türkiye hem dünya için yeni bir eğitim modeli olarak ortaya çıkması ve yukarıda ifade edildiği gibi mülkiyetlerinin ve finansmanın çeşitli kurum ve kuruluşlara ait olması teftiş ve izlemeyi daha önemli hale getirebilmekte ve yönlendirmeye ihtiyaç duyabilmektedir. Bu husustaki öneriler aşağıdaki gibidir.

Öneriler

- Milli Eğitim Müdürlüklerinde sadece GEM'lerin denetimi için ayrı teftiş ekipleri oluşturulmalı, kurulan ekiplerde en az bir kişinin Arapça bilmesi ya da bir çevirmen eşliğinde denetimlerin yapılması gerekmektedir.
- Teftişlerde özellikle öğrencilerin devamlılık durumları ve okul terklerine odaklanılmalı ve okul terk gerekçeleri tespit edilmelidir.
- Okulların finansmanı halen ağırlıklı olarak STK'lar aracılığıyla yapıldığı için finansman denetiminin de yapılması gerekmektedir.

MÜFREDAT VE DERS KİTAPLARI

GEM'lerde Müfredat ve Ders Kitabı Sorunu

Bilindiği üzere GEM'lerde Arapça eğitim verilmekte ve Suriye müfredatı kullanılmaktadır. Müfredat konusunda GEM'lerde yaşanan sorunlar çalıştay katılımcıları ve sahada görüşme yapılan kişiler tarafından sıklıkla dile getirilmiştir. GEM'lerde ilk dönemlerde farklı müfredat alternatifleri denenmiş, daha sonra Suriye müfredatı Baasçı içerikten temizlenerek kullanılmaya başlanmıştır (Emin, 2016). Bu çalışmalarda Suriye Alimler Birliği gibi Suriyeli sivil inisiyatifler ve Türk STK'lar aktif rol almıştır (BEKAM, 2015). Bütün çalışmalara rağmen ders kitapları ve müfredat konusunda halen standart bir uygulamanın söz konusu olduğu söylenemez. Görüşme yapılan pek çok paydaş; Türk ve Suriyeli uzmanlar, öğretmenler ve akademisyenlerden oluşan bir komisyon ile Suriye müfredatı ve ders kitaplarının yeniden gözden geçirilmesine ihtiyaç olduğunu belirtmişlerdir. Ek olarak bu yıl kitap içeriklerinde bazı değişikliklerin yapıldığı ancak dağıtımı ve ulaşımı konusunda sorunların yaşandığı belirtilmiştir. Bu nedenle aynı okulda dahi 2-3 çeşit kitap okutulduğu ifade edilmiştir. Ayrıca şu anda çocuklar Suriye'deki gibi düzenli ders saatlerine sahip olamadıkları için müfredatın yetiştirilme problemi de söz konusudur. O nedenle yaşanan kriz ve imkanlar göz önünde bulundurularak müfredatın gerçekçi bir şekilde tasarlanması gerektiğine vurgu yapılmıştır.

Devlet Okullarında Müfredat ve Ders Kitabı Sorunu

Türkiye'de devlet okullarına giden Suriyelilere yönelik müfredatta özel bir uygulama söz konusu değildir. Bu durum çalıştay serilerinde katılımcı STK temsilcileri tarafından dile getirilmiş, Suriye müfredatının yanı sıra devlet okullarındaki müfredat ve ders kitapları için de Suriyeli çocukları kuşatacak yeni bir düzenlemeye ihtiyaç olduğuna vurgu yapmışlardır. Bilhassa Suriye menşeli STK'lar devlet okullarındaki inkılap tarihi derslerinden, müfredatın içeriğinde yoğun olarak işlenen Atatürkçülük ve Kemalizm gibi unsurlardan rahatsızlıklarını dile getirmişler, ayrıca ders kitaplarındaki Arap toplumlarını dışlayıcı ifadelerin de temizlenmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Esasen Suriyeli STK'lar, Suriyeli çocukların kendi ülkelerini, kültürlerini, dillerini, örf ve adetlerini bilmeden bir eğitim-öğretim sürecinden geçmesini istemediklerini ve bu konuda oldukça hassas olduklarını vurgulamışlardır. Bu nedenle devlet okullarındaki müfredatın bu hassasiyeti göz önünde bulunduracak şekilde düzenlenmesi gerektiği belirtilmiştir.

Öneriler

- GEM'lerde kullanılan mevcut müfredatın standartlaştırılması ve ders kitapları için bir kurul oluşturularak güncelleme ve düzenleme çalışmaları yapılmalıdır. Suriyeli öğretmenlerin ve uzmanların da olduğu bu kurula Türkiye'den kamu kurumlarının yanı sıra STK'lardan eğitim alanında uzmanlar dahil edilmelidir.
- Suriyelilerin kültürünü, geleneğini, dilini unutmayacakları bir müfredat hazırlanmalıdır.
- Suriye müfredatı tek bir formda olacak şekilde revize edilmeli ve bütün okullarda aynı müfredat kullanılmalıdır.
- Uyum sürecinin sağlıklı olabilmesi amacıyla devlet okullarındaki Suriyeli öğrenciler için melez, harmanlanmış bir müfredat hazırlanabilir.
- Müfredat konusunda hem devlet okullarında çalışan öğretmenlere hem GEM'lerde çalışan Suriyeli öğretmenlere eğitim verilmesi gerekmektedir.

ÖĞRETMENLERİN YETİŞTİRİLMESİ VE TEMİNİ

Suriyelilerin eğitimi noktasında diğer bir kritik konu öğretmenlerdir. Bu konu SETA'nın yaptığı çalıştay serilerinde de sıkça dile getirilmiş, sahada görüşme yapılan öğretmenler ve okul yöneticileri tarafından da vurgulanmıştır. GEM'lere öğretmen alımı ile ilgili olarak merkezler açıldıktan sonra GEM'lere ilişkin resmi genelgenin yayımlandığı, bu nedenle ters bir süreç işlendiği ifade edilmiştir. Dolayısıyla öğretmenler zaten GEM'ler tarafından sözlü, yazılı veya her iki yöntem uygulanarak önceden seçilmiştir. Genelgeden sonra komisyonlar oluşturulduğu ve bu öğretmenlerin formalite icabı mülakata alındığı görüşü genel kabul görmektedir. Ayrıca sıklıkla belirtilen husus bu komisyonların öğretmenlerin belirlenmesinde liyakate uygun hareket etmedikleri yönündedir. Görüşmeler ve çalıştaylarda öğretmen temini ve yetiştirilmesi hususunda yaşanan diğer sorun ve öneriler aşağıda sıralanmıştır.

Sahte Beyan ve Sahte Diploma

Suriyeli öğretmenler mesleklerine dair belge ve dokümanları ülkelerinden almamışlardır. Bu nedenle öğretmenler bir komisyon tarafından mülakata alınmış ancak komisyon öğretmenlerin yeterliliğini ölçmede eksik kalmıştır. Dahası bu konuda yaşanan en büyük problem, öğretmenlik başvurusunda bulunan bazı kişilerin sahte beyanda bulunmaları hatta sundukları diplomaların sahte olmasıdır. Çalıştaylardaki STK'lar GEM'lerde matematik, fen bilgisi, İngilizce öğretmenlerinde çok sorun yaşamadıklarını ancak öğretmen olmadığı halde öğretmen olduğunu iddia edenlerin genelde Arapça ya da İslami ilimler derslerini veren öğretmenler olduğunu belirtmişlerdir.

Öneriler

- MEB eğitim alanında uzman Suriyeli inisiyatiflerle bir araya gelerek bütün uzmanlıklardan bir komite oluşturup öğretmenleri test ederek onlara sertifika sağlayabilir. Ardından bir komisyon tarafından seçimin yapılması gerekmektedir. Hem yazılı hem sözlü mülakat yapılabilir.
- Alternatif olarak uluslararası kuruluşlar aracılığıyla diploma akreditasyonu yapılabilir.

Öğretmenlerin Yetiştirilmesi

Görüşme yapılan Suriyeli öğretmenler ve çalışmaya katılan GEM yöneticileri öğretmenlerin herhangi bir hizmet içi eğitim sürecinden geçmediğini, kendi yöntemleri ile dönem içerisinde öğretmenlere eğitim vermeye çalıştıklarını ancak bunun yetersiz kaldığını ifade etmiştir. Bilhassa öğretmenlerin sınıf yönetimi, ders planı hazırlama, sınıf içi psikolojik destek sunma, program geliştirme, iletişim teknikleri, kriz yönetimi gibi konularda eğitime ihtiyaçları olduğu belirtilmiştir. Özellikle Suriyeli STK'lar, öğretmenlerin fiziki görünümünün dahi oldukça önemli olduğunu, dini-manevi değerlere sahip, çocukların psikolojisinden anlayan öğretmenlere ihtiyaç olduğunu vurgulamışlardır.

Sözü edilen ihtiyacın giderilmesi amacıyla MEB ve UNICEF işbirliğinde bir çalışma başlatılmıştır. Bu çalışmada MEB Öğretmen Yetiştirme ve Geliştirme Genel Müdürlüğü ve UNICEF işbirliği ile 514 Suriyeli öğretmen eğitici olarak yetiştirilecektir. 2 hafta süreli, 90 saatlik merkezi eğitim olarak gerçekleştirilecek eğitici eğitimleri farklı üniversitelerden 21 akademisyen tarafından verilmektedir. 257 öğretmenden oluşan 1. grup eğitimleri 8-19 Ağustos 2016 tarihleri arasında ve 257 öğretmenden oluşacak 2. grup eğitimleri 22 Ağustos-2 Eylül 2016 tarihleri arasında olacaktır. Bu eğitimlerin devamında eğitim almış toplam 514 eğitici tarafından yaklaşık 20 bin Suriyeli öğretmene ikamet ettikleri illerde 2 hafta süreli, 90 saatlik eğitim verilecektir. Eğitimler 2 grup halinde yapılacak olup 22 Ağustos-2 Eylül 2016 tarihleri arasında 10 bin öğretmenden oluşan 1. grubun eğitimleri ve 5-23 Eylül 2016 tarihleri arasında 10 bin öğretmenden oluşan 2. grubun eğitimleri gerçekleştirilecektir.¹⁰

Bakanlık ve UNICEF tarafından yapılan öğretmen yetiştirme programlarının kısa vadede olumlu sonuçlar vereceği söylenebilir. Bununla birlikte bazı STK'lar da yaz aylarında öğretmenlere eğitim verdiklerini belirtmiştir. Bu eğitimleri özellikle Suriye'de yaşarken asıl mesleği öğretmenlik olmayıp Türkiye'de öğretmen olarak çalışan kişiler için yaptıklarını eklemiştir.

10. MEB temsilcisi ile görüşme.

Öneriler:

- Öğretmenlerin hazırlanması ve seçiminde gerekli standartların belirlenmesi gereklidir.
- Öğretmenlerin performanslarının artırılması için çalışmalar yapılması gerekmektedir. Bu bağlamda Türk ve Arap öğretmenlerin birlikte etkinlikler ve atölyeler yapması gerekmektedir.
- Öğretmen kendisinin yetenek sınavından geçeceğini bilirse kendini geliştirecektir. Bunun için bir komisyon kurulmalı ve bu komisyonda alandan, meslektan uzman kişiler olmalıdır.
- Dönem içerisinde öğretmenler bir süpervizör öğretmenin gözetiminde değerlendirilmelere tabi tutulmalıdır.

Öğretmenlerin Özlük Hakları

Suriyeli öğretmenler genelde belirtildiği üzere gönüllü olarak çalışmaktadır. Ancak STK'lar tarafından öğretmenlere cüzi bir ücret ödenmektedir ve bu ücrette de bir standart söz konusu değildir. UNICEF'in desteklediği GEM'lerde öğretmenlere 900 lira maaş verilmektedir. Ancak öğretmenler bu ücretin yaşamlarını idame ettirmek için oldukça yetersiz olduğunu, kamp içerisinde ve kamp dışında yaşayan öğretmenlere farklı ücret politikasının olması gerektiğini belirtmişlerdir. Kamp içerisinde ikamet eden bir öğretmenin kira, yol, yemek gibi giderleri olmayacağından bu ücretin onlar için yeterli olduğu ancak kamp dışında bütün giderlerini kendisi karşılamak zorunda olan öğretmenler için bu ücretin yetersiz olduğunu belirtmişlerdir.¹¹ Özellikle İstanbul, Ankara, Gaziantep gibi büyük şehirlerde bu miktar öğretmenlerin aileleri ile birlikte geçinmelerini imkansız kılmaktadır. Bununla birlikte öğretmenlerin iş güvencesi ile ilgili de sorunlarının olduğu, bazı öğretmenlerin nedensiz yere işten çıkarıldığı ve bunun için herhangi bir hukuki düzenlemenin olmadığından bahsedilmiştir.

Öneriler

- Öğretmenlerin maaşlarında iyileştirme yapılmalıdır. Bunun için önerilen en düşük ücret 2.000 TL'dir.
- Ayrıca öğretmenlere yaz aylarında mağduriyet yaşamamaları için takviye kursları vb. karşılığında maaş verilmelidir.
- GEM'lerdeki öğretmenlere sigorta yapılması gerekmektedir.

Ara Sınıflar ve Telafi Eğitimi

Türkiye'de Suriyelilerin eğitimi noktasında karşılaşılan en büyük zorluklardan bir diğeri Suriye'deyken ara sınıfta öğrenci olup Türkiye'ye geldiğinde uygun

11. Kilis, Ankara, İstanbul öğretmen görüşmeleri.

sınıfların oluşturulamamasından dolayı eğitimi yarım kalan Suriyeli çocuklardır. Özellikle lise düzeyinde ciddi sorunlar yaşanmaktadır. 11. sınıf bu anlamda okullaşmanın en az olduğu kademe olarak dikkat çekmektedir (Şekil 5). Bu durumun temelde iki nedeni olduğu ifade edilebilir; birincisi uyumlu sınıfların oluşturulamaması, ikincisi ise bu yaşlardaki çocukların ailelerine destek olmak için okuldan daha çok çalışmayı tercih etmeleri ya da kız çocuklarının evlendirilmeleridir. Eğitime uzun süre ara vermiş çocukların yeniden örgün eğitim sistemi içine alınmasının oldukça zor olduğu bilinmektedir. Bu durumu hem görüşme yapılan eğitimciler hem STK temsilcileri hem de Bakanlık kanadı ifade etmiştir. Bu kitlenin bir kayıp nesil potansiyeli taşıdığı, bu durumun ise hem Türkiye hem de Suriye'nin yeniden inşasında büyük bir risk olduğu bütün muhataplar tarafından dile getirilmiştir. Çalıştay serilerinde katılımcı STK temsilcileri bu krizin aşılması adına ara sınıflarda okullara erişemeyen çocuklar için açık öğretim ya da uzaktan eğitim gibi sistemlerin geliştirilmesi gerektiğini vurgulamışlardır. Mevcut açık öğretim sisteminde ise Suriyeliler için revizyon yapılmazsa talebin çok fazla olmayacağı ifade edilmiştir. Bakanlıkla yapılan görüşmelerde de ara sınıf krizinin açık öğretimle aşılabileceği ifade edilmiş ancak açık öğretimde Suriyeliler için özel bir programın henüz tasarlanmadığına dikkat çekilmiştir.¹²

Öneriler

- Eğitime uzun süre ara vermiş veya eğitim dışı kalmış çocuklar için telafi eğitim mekanizmaları oluşturulmalıdır.
- Yıl kaybında yapılabilecek bir uygulama olarak kayıp sınıfların derslerini kısa sürelerde, yoğunlaştırılmış bir müfredat ile telafi edecek bir sistem kurulabilir.
- Örneğin bir dernek yaş olarak 4. sınıfa gitmesi gereken bir öğrenciyi 3. sınıfa yerleştirip daha sonra telafi dersleriyle eksik bilgilerini tamamlamaya çalışarak bir sınavla bulunması gereken sınıfa geçirmiştir. Ancak bu uygulama en fazla bir alt ya da üst kademe için geçerli olabileceken daha fazla kayıp yılı bulunan öğrenciler için yaş uyumsuzluğu nedeniyle çok da mümkün olmayacaktır. Bu nedenle bu öğrenciler için ayrı bir telafi uygulamasına ihtiyaç söz konusudur.
- Müfredat ve ders kitapları elektronik ortama da koyularak okul dışı kalmış çocukların müfredata ve ders kitaplarına erişmesi sağlanabilir.
- Açık öğretim programında Suriyelilere yönelik güncellemeler yapılmalıdır.

12. MEB temsilcisi ile görüşme.

MESLEKİ EĞİTİM

Mesleki eğitim, Suriyeli çocukların eğitimi ile ilgili görüşme yapılan bütün muhataplar tarafından sıklıkla dile getirilen bir alternatif olmuştur. Suriyeli çocuklar için mesleki eğitimin de verilmesi gerektiği, özellikle kız öğrenciler ve maddi durumu düşük öğrenciler için mesleki eğitimin önemli olduğuna vurgu yapılmıştır. SETA'nın düzenlediği çalıştaylara katılan bir STK, sağlık meslek lisesi açmak için başvuruda bulduklarını ancak Suriyeliler için böyle bir uygulama olmadığı gerekçesi ile bunu başaramadıklarını belirtmiştir. Mesleki eğitim talebine cevap olarak MEB'de yeni bir gelişme yaşanmıştır ve Suriyeli öğrencilerin mesleki eğitime yönlendirilmelerine karar verilmiştir. MEB tarafından 12 Ağustos 2016'da yapılan açıklamaya göre;¹³

Türkçe bilen Suriyelilerden halk eğitim merkezlerinde "Türkçe Seviye A1" programını almış olmaları veya okuma yazma 1'inci kademe seviye tespit sınavından başarılı olmaları şartıyla, doğrudan boş kontenjanı bulunan okulların Anadolu Meslek Programı 9'uncu sınıfa kayıtları yapılacaktır. Bu kapsamda, geçici koruma altında bulunan en az 10 Suriyeli öğrenci ile sınıf açılacaktır. Başvuru sayısının fazla olması durumunda ise her sınıfta öğrenci sayısı 34'ü geçmeyecek şekilde planlama yapılacaktır. Öğrenci sayısının az olması durumunda eğitim bölgesi içindeki talepler birleştirilerek değerlendirilebilecektir. Bu durumda hangi okulda birleştirme yapılacağı il veya ilçe millî eğitim müdürlüklerince belirlenecektir.

Bakanlık ayrıca çıraklık eğitimi için de Suriyelilere kapılarını açmıştır. Pratik eğitimleri için farklı sektörlerde staj yapma fırsatı da olacak meslek lisesi ve çıraklık öğrencileri için Türk öğrencilere uygulanan genel sigorta ve sağlık sigortası da uygulanacaktır. Suriyeli öğrencilere sunulan mesleki eğitim fırsatı aşağıdaki öneriler dikkate alındığında uzun vadede verim alınabilecek bir düzeye erişecektir.

Öneriler

- Öncelikle Türkiye'deki mesleki eğitimin sorunlarını çözmeye yönelik araştırmaların ve izleme/değerlendirme çalışmalarının yapılması gerekmektedir.
- Bakanlığın Suriyeliler için bu yıl başlatacağı mesleki eğitimle ilgili izleme çalışmaları yapılmalıdır.
- Ara sınıflarda öğrenci alımı ile ilgili olarak da bir planlama yapılmalıdır.
- Çıraklık eğitiminde baştan dil şartı aranmamalıdır. Eğitim sürecinde dillerini geliştirmeleri ile ilgili yaptırımlar olmalıdır.

13. Detaylar için bkz. "Suriyeli Öğrenciler Meslek Lisinesine Gidebilecek", Milli Eğitim Bakanlığı, <http://www.meb.gov.tr/suriyeli-ogrenciler-meslek-lisinesine-gidebilecek/haber/11694/tr>, (Erişim tarihi: 1 Eylül 2016).

ÖZEL EĞİTİM

Suriyeli öğrenciler arasında özel eğitime ihtiyaç duyan, zihinsel ve bedensel engelli öğrencilerin yanı sıra farklı bir programda eğitim alması gereken özel yetenekli öğrenciler de vardır. Kamp içinde yer alan okullarda özel eğitime ihtiyaç duyan özellikle engelli öğrencilere yönelik sınıflar yer alsa da sayılarının artırılması gerektiği kamplardaki görüşmelerde öğretmenler tarafından dile getirilmiştir. Ayrıca görüşme yapılan öğretmenler ve çalıştaylara katılan STK temsilcileri kamp dışında özel eğitime muhtaç Suriyeli çocuklar için GEM’lerde fiziki kapasite yetersizliğinden dolayı sınıf açılmadığına, devlet okullarında ise zaten Türk öğrenciler için de yeterli olmayan kaynaştırma programlarının Suriyeli öğrenciler için hiç uygulanmadığına dikkat çekmiştir. Bununla birlikte Kilis’te ziyaret edilen ve özel eğitime muhtaç hem Suriyeli hem de Türk öğrenciler için açılmış olan Umut Özel Eğitim Merkezi gibi örneklerin artırılması gerekmektedir.

Ayrıca her ne kadar özel yetenekli çocukların tespiti ile ilgili çalışmalar yapılmamış olsa da, STK temsilcilerine göre Suriyeli öğrenciler arasında çok sayıda özel yetenekli öğrenci vardır. Buna yönelik bazı uluslararası örgütlerin Türkiye’de taramalar yaptığı ve seçilen çocukların yurt dışına götürüldükleri yönünde birtakım iddiaları dile getiren uzmanlar olmuştur. Bu konuya ilişkin Bakanlık ya da STK’ların elinde net bir veri yoktur. Ancak uzun vadede özel yetenekli Suriyeli çocukların Türkiye’de kalmasını sağlamak stratejik bir öneme sahiptir. Benzer şekilde bu çocukların kayıp nesil olmaması için Türkiye imkanlarını harekete geçirmelidir.

Öneriler

- Suriyelilerin yoğun olduğu illerdeki GEM’lerde bilim sanat merkezleri ve Rehberlik Araştırma Merkezlerinden (RAM) uzmanlar, öğrencilere yönelik çalışmalar yapılmalıdır.
- Tespit edilen öğrencilerin bilim ve sanat merkezlerindeki eğitimlere ve uygulamalara katılmaları sağlanmalıdır.
- Bu öğrencilerin eğitim süreçleri izlenmeli ve öğrenciler maddi/manevi desteklenmelidir.
- Zihinsel ve bedensel engelli çocukları olan ailelere yapılan özel eğitim merkezi desteğinin Suriyeli aileler için de uygulanmalıdır.
- Özel eğitim merkezleri ve uzmanlarının sayısının artırılması gerekmektedir.

OKUL İKLİMİNE VE EĞİTİM SÜREÇLERİNE UYUM SORUNLARI

Kamplarda ve kamp dışında yapılan gözlem ve görüşmelerde esasında sosyal uyum bağlamında en az zorluğu çocukların yaşadığı söylenebilir. Ancak bu durum elbette uyum konusunda hiç sorun yaşamadıkları anlamına gelmez. Görüş-

me yapılan Suriyeliler ve çalıştaylara katılan STK temsilcileri, çocukların eğitim süreçleri bağlamında GEM'lerde çok fazla sorun yaşamadıklarını ancak rehberlik ve psikolojik danışmanlık ihtiyaçları, binaların fiziksel altyapı-kapasite ve donanım eksiklikleri ve mahallesindeki Türk vatandaşı akranları ve yetişkinlerin dışlayıcı tavır ve tutumları nedeniyle uyum sorunları yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Birçoğu tanık oldukları savaş nedeniyle travma yaşamış, bir kısmı ise Türkiye'de doğduğu için hala çevresini anlamaya çalışan Suriyeli çocukların eğitim ortamlarına uyumunun sağlanması, bu çocukların travmalarını aşmalarında ve çevrelerini tanımalarında en belirleyici unsurdur. Bununla birlikte uyum konusunda zorluk yaşanan asıl yer devlet okullarıdır. Devlet okullarında Suriyeli çocukların ilk başta idareciler tarafından kayıt sürecinde isteksizlik, sonrasında öğretmen, öğrenci ve veliler tarafından kabullenilmeme dahası dışlanma, ötekileştirme, akran zorbalığı gibi olumsuz tavır ve davranışlarla karşılaşmasının uyum sürecini de zorlaştırdığı görüşme yapılan pek çok kişi tarafından dile getirilmiştir. Bu durumun en kötü sonucu ise çocukların okul iklimine yabancılaşarak eğitimden uzak kalmasına ve sonrasında da okulu bırakmasına neden olabilmesidir.

Öneriler

- Uyum konusunda veli toplantıları, Cuma hutbeleri, sosyal medya vs. ile bilinçlendirme çalışmaları yapılmalıdır.
- Suriyeli öğrencilerin tercih ettiği devlet okullarındaki yöneticiler ve öğretmenlere yönelik GEM'lerden destek alınarak bir oryantasyon programı tasarlanabilir.
- Suriyeli öğrencilere yönelik sosyopsikolojik destek sunulmalıdır.
- Kamp içinde hayatını sürdüren ve özellikle orada doğmuş, kamp dışındaki sosyal hayatla teması hiç olmamış çocuklar için özel sosyal uyum programları geliştirilmelidir.

DÜNYADA SURIYELİLERİN EĞİTİMİ

Türkiye'ye benzer şekilde yoğun Suriyeli göçü alan Lübnan, Ürdün gibi Suriye'nin komşu ülkeleri ve Almanya gibi Avrupa ülkeleri de Suriyelilerin eğitimi noktasında birtakım sorunlar yaşamaktadır. Hatta Türkiye'de aşılmış pek çok problemin bu ülkelerde kronik hale geldiği ifade edilebilir. Bununla birlikte Türkiye'nin model alabileceği politikaların da bu ülkelerde Suriyelilerin eğitimi için tasarlandığı görülmektedir.

LÜBNAN

Lübnanda 2016 yılı itibarıyla yaşayan Suriyeli sayısı 1,1 milyondan fazladır (European Commission, 2016). Lübnan'da yaşayan Suriyelilerden okul çağında bulunan 500 bin çocuğun 250 binden fazlası okul dışı durumdadır (HRW, 2016a). Yetkililer mültecilerin okullara kaydolabilmeleri için oturma izinlerini gösterme gereğini ve kayıt ücretlerini kaldırmış, Suriyelilere örgün öğretim vermek için ikili eğitim başlatmıştır. Şu anda toplamda 1.350 devlet okulunun 238'i ikili eğitim vermektedir (HRW, 2016a; Dryden-Peterson ve Adelman, 2016). Sabahları öncelikli olarak Lübnanlı çocuklar, öğleden sonra ise Suriyeli çocuklar eğitim görmektedir. Ancak hem sabah hem de öğleden sonra derse giren öğretmenlerin yeterli beceriye sahip olmadıkları belirtilmektedir. İkili öğretim Suriyeli mültecilerin eğitime erişimini oldukça artırmıştır (Dryden-Peterson ve Adelman, 2016).

Bazı öğretmenler British Council'in Lübnan Eğitim Bakanlığının isteği üzerine oluşturduğu dil eğitimi programından yararlanabilmektedir. Ancak bu program yalnızca sınıflarda karşılaşılan belirli bazı sorunlar için yardımcı olmaktadır (Dryden-Peterson ve Adelman, 2016). Ortaöğretime erişimde de birta-

kim engeller olduğu belirtilmektedir. Belge ihtiyacı, derslerin tümünün İngilizce ya da Fransızca olması, okulların çok uzak olması, çocukların üzerinde ailelerini desteklemek için çalışma baskısının olması bunlardan bazılarıdır (Khawaja, 2016). Lübnan'da her ne kadar resmi dil yaygın şekilde Arapça olsa da, eğitim dilinin Fransızca ve İngilizce olmasından dolayı Türkiye'nin yaşadığı dil sorununu ironik bir şekilde Lübnan da yaşamaktadır. Suriyeli çocukların ortaöğretim kurumlarına kaydolmasını kolaylaştırmak için birtakım adımlar atılmıştır. Mart 2016'da Eğitim Bakanlığı Suriyelilerin Brevet sınavına¹⁴ girmek için transkript gösterme gereğini kaldırmıştır (Khawaja, 2016). 2015-2016 eğitim-öğretim yılı başında 82.744 ortaöğretim öğrencisi başvuruda bulunmuştur ancak Mart itibarıyla yalnızca 2.280'i devlet okullarına kaydolabilmiştir. Bu, toplamın yüzde 3'ünden azdır (HRW, 2016a). Buna karşın temel eğitime 150 bin çocuk kaydolmuştur (Khawaja, 2016).

Lübnan 2014 yılında Reaching All Children with Education (RACE) politikasını benimsemiştir. Bu politika 2015-2016 eğitim yılı sonuna kadar devlet okullarındaki Suriyeli öğrenci sayısının 158.321'e yükselmesini sağlamıştır. 2016'da beş yıllık RACE II planı kabul edilmiştir. Bu politikanın ikinci aşamasındaki amaç 2020-2021 eğitim öğretim yılı sonuna kadar 440 bin Suriyeli öğrencinin örgün eğitime kaydolmasını sağlamaktır (HRW, 2016a). 2015-2016 eğitim yılı için devlet okullarında Suriyeli öğrencilere ayrılmış 200 bin kişilik yer bulunmaktaydı. Bu, okul çağında bulunan 495.910 öğrenci için yetersiz görünen bir sayı olmasına rağmen daha önce bahsedilen sebeplerden ve kontenjan bulunan okulların ihtiyaç olmayan yerlerde olmasından dolayı açılan 200 bin kontenjan bile doldurulamamıştır (HRW, 2016a).

ÜRDÜN

Toplam nüfusu 6,6 milyon olan Ürdün'de şu anda 1,3 milyon Suriyeli bulunmaktadır. BM tarafından kayıt altına alınanların yaklaşık üçte biri (660 binde 226 bin) 5-17 yaş arası okul çağındaki çocuklardır. Bunların da üçte birinden (80 binden) fazlası geçtiğimiz yıl temel eğitim almamıştır (UNCHR, 2016; World Bank, 2016).

Eğitim Bakanlığı, eğitim ihtiyaçlarını karşılamak için Türkiye'dekine benzer birtakım adımlar atmıştır. Bunlar arasında yeni öğretmenler işe almak, Suriyeli çocukların devlet okullarına ücretsiz kaydolabilmesi ve yaklaşık 100 ilköğretim okulunda ikili eğitime başlamak bulunmaktadır. 2016 sonbaharında Suriyeli çocuklar için okullarda 50 bin yeni kontenjan açılması ve takviye dersleriyle 25 bin okul dışı çocuğa ulaşılması hedeflenmektedir. Takviye derslerinde bir yıl içerisinde iki sınıf müfredatının tamamlanması planlanmaktadır. Böylelikle

14. Ortaokul mezuniyet sınavı.

çocukların okullara tekrar kaydolabilmelerinin önü açılmaya çalışılmaktadır. Ancak bu program yalnızca 8-12 yaş arasındaki çocuklar için uygulanacaktır. 2016-2017 döneminde ise ek olarak 102 okulun daha ikili öğretime geçirilmesi planlanmaktadır (HRW, 2016b). HRW raporuna göre Mayıs'ta eğitimi genişletmek için 81,5 milyon ABD doları destek gelmiştir (HRW, 2016b). 2012-2016 arasında gerçekleşen bu tür girişimler Suriyeli çocukların örgün eğitime geçişinde etkili olmuş ve okullaşma oranı yüzde 12'den yüzde 64'e çıkmıştır (HRW, 2016b).

Daha üst sınıflarda ise kayıt olmak için sertifika ve belge gereklilikleri fazladan engel teşkil etmektedir. Bazı okul müdürleri öğrencinin önceki eğitimini gösteren resmi belgeler istemektedir. Ürdün'deki Suriyeli çocukların yüzde 40'ının kimlik kartları için gereken doğum belgeleri dahi bulunmamaktadır. Bu da, bu çocuklar okul çağına eriştiğinde okula gitmelerinin önünde bir engel teşkil edeceğini göstermektedir (HRW, 2016b).

Ara sınıflardaki çocukların eğitimi ile ilgili krizler Ürdün'de de yaşanmaktadır. Eğitim Bakanlığı bir STK ile de anlaşarak yaşı daha büyük Ürdünlü ve Suriyeli çocuklara bir eğitim programı sağlamıştır. Fakat bu program da ancak birkaç bin çocuğa ulaşabilmiştir (Culbertson ve Constant, 2015).

ALMANYA

Almanya hükümeti 2015'te 467.649 resmi sığınma başvurusu aldıklarını belirtmiştir ve bunun üçte birinden fazlasını Suriyeliler oluşturmaktadır. Sığınmacı statüsündeki bütün Suriyeli çocukların Alman okullarına kaydolma imkanı bulunmaktadır (Dryden-Peterson, Adelman ve Nieswandt, 2016). Tahminlere göre Almanya'ya gelen Suriyelilerin yüzde 40'ı okul çağındaki çocuklardır. Bavyera'da 2015'in sonuna kadar 50 bin yeni öğrenci beklenmekteydi (Somaskanda, 2015). Berlinde ise 430 yeni sınıf (*welcome class*) açılmıştır. Ayrıca ülke genelinde 3 binden fazla yeni öğretmen alımı yapılmıştır (Somaskanda, 2015). 6 Eylül 2015'te Angela Merkel, hükümetinin mülteci akınına destek olmak için eyaletlere ekstra 3 milyar avro vereceğini bildirmiştir (Somaskanda, 2015). Bavyera eyaleti mülteciler için bir mesleki stajyerlik programı oluşturmuştur. Böylelikle tüm gün çalışmaya alışıp aynı zamanda bir gelir elde etmeleri sağlanmaktadır (Somaskanda, 2015). Kasım 2015'teki bir haberdeki verilere göre en az 350 bin yeni öğrencinin gelmesi beklenmektedir (Young-Powell, 2015).

GENEL DEĞERLENDİRME

2011'den bu yana üç milyona yakın Suriyeliye ev sahipliği yapan Türkiye, Suriyeliler için barınmadan istihdama, sağlıktan eğitime pek çok alanda çeşitli politikalar yürütmektedir. Suriye'deki savaşın halen sürmesi ve yaşam alanlarının neredeyse tamamen yok olması nedeniyle uzun süre Türkiye'de kalacakları varsayılan Suriyeliler için kısa vadeli politikalar yerini uzun vadeli politika arayışlarına bırakmıştır. Suriyelilerin bireysel ve toplumsal gelişimleri ile Türkiye'ye uyumları ve kazanımları noktasında en kritik alan ise şüphesiz eğitimidir. Nitekim Türkiye'de bulunan Suriyelilerin yaklaşık yarısı çocuk ve gençlerden oluşmaktadır. Bilhassa eğitime ihtiyacı olan bir milyona yakın Suriyelinin olduğu göz önüne alındığında eğitimde uzun vadeli yol haritasına ihtiyaç duyulmaktadır.

Suriyeli çocukların eğitimlerine yönelik izlenen politikalar, diğer alanlarda olduğu gibi ilk etapta Suriyelilerin kısa sürede geri dönecekleri varsayımı üzerinden geliştirilmeye çalışılmıştır. Bu süreçte eğitimde en aktif rolü Türk ve Suriye menşeli STK'lar oynamıştır. Kendi dillerinde, kendi müfredatlarında ve kendi öğretmenleri ile geliştirdikleri GEM modeli Suriyelilerin eğitiminde birinci alternatif olarak görülmüş ve bu model ile Suriyelilerin eğitim ihtiyacına karşılık verilmeye çalışılmıştır. Ancak Suriye'deki çatışmanın acil durumdan uzun süreli bir insani krize dönüşmesi nedeniyle Suriyelilerin Türkiye'de uzun süre kalacakları netleştiginde, GEM'ler uzun vadede Suriyelilerin eğitimi ve Türkiye'ye toplumsal uyumları noktasında yetersiz kalmaktadır. Bu nedenle ikinci ve daha kalıcı bir alternatif olarak devlet okullarının Suriyelilerin eğitiminde daha merkezi bir rol alması beklenmektedir. Suriyeli çocukların devlet okullarında eğitim görmeleri uzun vadede Türkiye'nin toplumsal, kültürel ve ik-

tisadi yaşamına uyumlarını kolaylaştırması adına önemlidir. Ancak Türkiye'nin halihazırda oldukça büyük bir okul çağı nüfusu olduğu ve yetersiz olan fiziksel altyapı ve nitelik sorunu göz önüne alındığında kısa sürede Suriyeli çocukların tamamının devlet okullarına geçişi mümkün gözükmemektedir. Bu nedenle GEM'lerin bir müddet daha devlet okullarına destek mahiyetinde faaliyet göstermesi beklenmektedir.

Hem GEM'lere hem devlet okullarına erişim istenilen düzeyde değildir. Türkiye'de eğitim çağında olan Suriyelilerin yalnızca üçte biri okullaşabilmiş, geri kalanı henüz okullaşamamıştır. Nitekim Türkiye'nin hemen her ilinde ikamet etmekte olan Suriyeliler için ne yazık ki her ilde eğitim merkezi bulunmamaktadır. Dahası, var olan eğitim merkezleri ildeki okul çağı Suriyeli nüfusu ve ihtiyacına tam anlamıyla cevap verememektedir.

Okullaşmaya engel teşkil eden en büyük sorun Suriyeli ailelerin yetersiz sosyoekonomik durumlarıdır. GEM'lerde bina kirası, öğretmen ve personel maaşları nedeniyle talep edilen ücretler; devlet okullarında ise ulaşım, yemek ve diğer eğitim masrafları Suriyeli ailelerin üzerinde karşılayamayacakları maddi bir yükü dönüşmektedir. Bu durum erkek çocuklarının vasıfsız ve düşük ücretli işlerde çalışmasına, kız çocuklarının ise erken evliliklerine neden olmaktadır. Bilhassa ortaokul ve lise çağında okullaşma oranları bu gerekçelerle ilkokuldan daha düşüktür. Bu nedenle Suriyeli ailelerin sosyoekonomik durumlarını iyileştirmeye yönelik yapılan her türlü çalışmanın eğitim ile ilişkilendirilmesi, okul çağındaki her çocuğun eğitime erişimini kolaylaştıracaktır.

Bunun yanı sıra Suriyeli öğrenci ve veliler için devlet okullarını tercih etmede en önemli sorun dil engelidir. Her ne kadar gerek devlet okulları gerek GEM'ler gerekse de belediyeler ve STK'lar tarafından Türkçe eğitimi verilse de istenilen düzeyde ve nitelikte değildir. Dil konusunda çözülmesi gereken en kritik hususlar ise eğitici, materyal ve metodoloji sorunudur. Zira Türkiye'de yabancılara bilhassa okul çağındakilere yönelik nitelikli düzeyde Türkçe eğitimi verecek eğitici, materyal ve metodoloji yoksunluğu ciddi bir sorun olarak karşımızda durmaktadır. Bu konuda gerek MEB ve üniversiteler gerek TÖMER ve Yunus Emre Enstitüsü gibi alanda uzman kuruluşların daha aktif bir şekilde işbirliği içinde olması, bu eksikliklerin giderilmesi adına önem arz etmektedir.

Suriyelilerin devlet okullarında Türk akranları ile birlikte Türkçe müfredat eksenli eğitim almasında üzerinde durulması gereken bir diğer önemli husus ise müfredattır. Yapılan çalıştay ve görüşmelerde devlet okullarındaki müfredatın yeniden gözden geçirilmesi, Suriyelileri de barındıracak daha kapsamlı ve çoğulcu bir müfredata ihtiyaç olduğu tespiti yapılmıştır. Bu hususta Suriyelilerin beklentisi, kendi dillerini ve kültürlerini unutmayacakları bir sistemin oluşturulmasıdır. MEB ise devlet okullarındaki Suriyelilere yönelik seçmeli Arapça ve Suriye kültürü dersleri ile Suriyelilerin bu talebini karşılamak için hazırlıklar yürütmektedir.

Halen devlet okullarında eğitim gören ve önümüzdeki yıllarda bu kurumlarda eğitim alacak Suriyelilerin okul iklimine ve eğitim süreçlerine uyumlarının sağlanması, birlikte yaşama ve toplumsal bütünleşmeleri adına bir hayli önemlidir. Bu süreçte Suriyeli ve Türkiyeli veli ve çocukların karşılıklı ilişkilerinin güçlendirilmesi, hoşgörü ve dayanışma içinde birlikte yaşama bilinci kazanmaları için en kritik rol şüphesiz devlet okullarında görev alan yönetici ve öğretmenlere düşmektedir. Yönetici ve öğretmenlerin ise hem MEB hem STK'lar tarafından maddi ve manevi olarak desteklenmesi, gerekli pedagojik formasyon almaları için eğitim hizmetleri sunulması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

BEKAM. (2015). “Suriyeli Misafirlere Yönelik Sosyal Uyum ve Eğitim Müfredatları Çalışmaları Raporu”. <http://bulbulzade.org/indirilebilir/bekam-mufredat-raporu.pdf>.

Culberston, S. ve Constant, L. (2015). Education of Syrian Refugee Children: Managing the Crisis in Turkey, Lebanon and Jordan. RAND Cooperation: Santa Monica, Calif. http://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/research_reports/RR800/RR859/RAND_RR859.pdf.

Dryden-Peterson, S. ve Adelman, E. (2016, 17 Şubat). Inside Syrian Refugee Schools: Making Room for Refugees in Second Shifts. <https://www.brookings.edu/blog/education-plus-development/2016/02/17/inside-syrian-refugee-schools-making-room-for-refugees-in-second-shifts>.

Dryden-Peterson, S., Adelman, E. ve Nieswandt, M. (2016, 23 Mayıs). Inside Syrian Refugee Schools: Syrian Children in Germany. <https://www.brookings.edu/blog/education-plus-development/2016/05/23/inside-syrian-refugee-schools-syrian-children-in-germany>.

Dyden-Peterson, S., Chopra V. (2016, 20 Haziran) Inside Syrian Schools: Building Bridges for Syrian Youth. <https://www.brookings.edu/blog/education-plus-development/2016/06/20/inside-syrian-schools-building-bridges-for-syrian-youth>.

Emin, M. N. (2016). *Türkiyedeki Suriyeli Çocukların Eğitimi*. SETA Analiz, Sayı: 153. SETA: Ankara. http://file.setav.org/Files/Pdf/20160309195808_turkiyedeki-suriyeli-cocuklarin-egitimi-pdf.pdf.

European Commission. (2016). Lebanon: Syria Crisis. Echo Factsheet. http://ec.europa.eu/echo/files/aid/countries/factsheets/lebanon_syrian_crisis_en.pdf.

GiGM.(2016).http://www.goc.gov.tr/icerik6/gecici-koruma_363_378_4713_icerik.

Hoffman, S. ve Samuk, S. (2016). Turkish Immigration Politics and the Syrian Refugee Crisis. https://www.swp-berlin.org/fileadmin/contents/products/arbeitspapiere/Working_paper_Hoffmann_Turkish_immigration_policy.pdf.

Human Rights Watch. (2016a, 19 Temmuz). “Growing Up Without an Education” Barriers to Education for Syrian Refugee Children in Lebanon. <https://www.hrw.org/report/2016/07/19/growing-without-education/barriers-education-syrian-refugee-children-lebanon>.

Human Rights Watch. (2016b, 16 Ağustos). “We’re Afraid for Their Future” Barriers to Education for Syrian Refugee Children in Jordan. <https://www.hrw.org/report/2016/08/16/were-afraid-their-future/barriers-education-syrian-refugee-children-jordan>.

Khawaja, B. (2016, 8 Haziran). Dispatches: Syrian Refugee Children in Lebanon Miss Out on Secondary Education. <https://www.hrw.org/news/2016/06/08/dispatches-syrian-refugee-children-lebanon-miss-out-secondary-education>.

Kanat, K. B. ve Üstün, K. (2015). Turkey's Syrian Refugees. Report No: 49. http://file.setav.org/Files/Pdf/20150428153844_turkey%E2%80%99s-syrian-refugees-pdf.pdf.

MEB. (2014). Yabancılara Yönelik Eğitim-Öğretim Hizmetleri. http://mevzuat.meb.gov.tr/html/yabyonegiogr_1/yabyonegiogr_1.html.

MEB. (2015). MEB Stratejik Plan (2015-2019). http://sgb.meb.gov.tr/meb_iys_do_syalar/2015_09/10052958_10.09.2015sp17.15imzasz.pdf.

MEB. (22 Ağustos 2016). "Suriyeli Çocukların Eğitimi İçin Yol Haritası Belirledi". <http://meb.gov.tr/m/haber/11750/tr#>.

Resmi Gazete. (22 Ekim 2014). Geçici Koruma Yönetmeliği. <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/10/20141022-15.htm>.

Resmi Gazete. (15 Ocak 2016). Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Yönetmelik. <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2016/01/20160115.htm&main=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2016/01/20160115.htm>.

Somaskanda, S. (2015, 15 Eylül). Germany's Refugee Crisis Comes to the Classroom. <http://foreignpolicy.com/2015/09/15/refugees-german-schools-integration-language-assimilation-politics>.

Theirworld ve A World at School. (2015). Partnering for a Better Future: Ensuring Educational Opportunity for all Syrian Refugee Children and Youth in Turkey. http://www.aworldatschool.org/page/-/uploads/Reports/Theirworld%20-%20Educational%20Opportunity%20for%20Syrian%20Children%20and%20Youth%20in%20Turkey%202015_09_10%20Release.pdf?nocdn=1.

UNCHR. (2016). The Challenge of Education. <http://unhcr.org/FutureOfSyria/the-challenge-of-education.html>

World Bank. (2016). The Welfare of Syrian Refugees: Evidence from Jordan and Lebanon. <https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/23228/9781464807701.pdf?sequence=21&isAllowed=y>.

Young-Powell, A. (2015, 29 Kasım). No Teacher Lets them Suffer: Inside the German Schools Taking in Refugees. <https://www.theguardian.com/teacher-network/2015/nov/29/german-schools-taking-refugee-children-syria>.

İPEK COŞKUN

Hacettepe Üniversitesi İngiliz Dilbilimi Bölümü'nden 2010 yılında mezun oldu. Aynı üniversitenin Sosyoloji Bölümü'nde yan dal yaptı. Yüksek lisans öğrenimini Gazi Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'nde "Eğitimde Eşitsizlikler" üzerine yazdığı yüksek lisans teziyle tamamladı. Halen doktora tez çalışmalarını aynı üniversitede sürdürmektedir.

MÜBERRA NUR EMİN

2012 yılında Hacettepe Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'nden mezun oldu. Ayrıca aynı üniversitenin tarih bölümünde yan dal yaptı. Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'nde yüksek lisansına devam etmektedir. Aynı zamanda, SETA'da Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Direktörlüğü'nde araştırma asistanı olarak çalışmaktadır.

TÜRKİYE'DEKİ SURIYELİLERİN EĞİTİMİNDE YOL HARİTASI FIRSATLAR VE ZORLUKLAR

İPEK COŞKUN, MÜBERRA NUR EMİN

2011 yılından bu yana Suriye'de şahit olduğumuz insani krizin yansımaları bütün dünyada şüphesiz farklı olmuştur. Türkiye'nin Suriye krizinde yaşadığı tecrübeye ise bütün dünya dikkat kesilmiştir. Zira halen dünyada en çok mültecinin barındığı ülke olan Türkiye, Suriye krizinde uyguladığı açık kapı politikası ile milyonlarca Suriyeli için yeni bir yaşam alanı olmuştur. Türkiye, resmi rakamlara göre 2.724.927 Suriyeliye ev sahipliği yaparak mülteci krizinde sorumluluğun büyük bir kısmını üstlenmiştir. Bu sebeple her bir Suriyeli için Türkiye'nin sorumluluğu büyüktür ve Suriyelilerin Türkiye'nin sosyal hayatına uyumu da bu bağlamda oldukça ehemmiyetlidir.

Sosyal hayata uyum noktasında kritik olan iki önemli husus istihdam ve eğitimidir. İstihdam konusunda Türkiye önemli adımlar atmış ve bu konuda hukuksal düzenlemeler yapmıştır. Bununla birlikte Suriyeli çocukların ve gençlerin Türkiye'de eğitimi konusu halen bir yol haritası arayışının olduğu hassas bir noktadır. Kısa ve uzun vadede bu arayışın temel amacı, hem Türkiye'nin hem de Suriye'nin kaderinde kayıp nesillere izin vermemek için güçlü bir duruş sergilemektir. Türkiye'de Suriyelilerin eğitimi konusunda sivil sorumluluk ortaya koyan STK'ların öncü çalışmalarının, Milli Eğitim Bakanlığının yol haritasının netleşmesinde önemli rol oynadığı açıktır. Ancak halen okul çağındaki Suriyelilerin sadece üçte birinin okullaşabilmiş olması, STK'ların kısa vadeli çözümlerinden uzun vadeli kamu politikalarına geçilmesi gerektiğini göstermektedir.

SETA Vakfı da Suriye krizinin patlak verdiği ilk yıllardan itibaren başta Türkiye'deki Suriyelilerin eğitimi olmak üzere, hukuksal durumları ve sosyal yaşama uyumları konusunda farklı çalışmalarla süreci desteklemiştir. Suriyelilerin eğitimi noktasında ise özel bir hassasiyete sahip olan SETA Vakfı bu çalışmasında, kayıp nesillerin oluşmaması için izlenmesi gereken yol haritasına katkı sunmayı amaçlamaktadır.